B
1045–
1056.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 1045-56

ספר

ככבא דשביט

על שם הפסוק

דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל·

ב אשר עבר להחזות במורא דיראת שמים לבשים שמלכות הן הנה בכות
יכות בעדי זהב וכסף המוחזות מחבלי בוץ וארגמן מעשי צבע רקמים
ת שמים עבר כסילון המאחיר להכניע ולהחזות תוכחת מגולה וכלי
וכל ולנבות ההולכות כטויות גרון ולפי תועלת רוב עם יי' הקדושים
כתיב ודרך שיח לשון אשכנז וקראו שמו (שטערין שום) ע"ש לשון רז"ל
דשביט : למען ישמעו ולמען ילמדו הנשים והטף ליראה את השם
והמורא לטוב לנו כל הימים יען שכולו ארוך ולכן המלמדים והמלמדים
והחרדים אשר יראת אלהים בלבם ובמסתרים תבכה נפשם על כפילת
שכנו ועל אריכ' הגלות ישימו בלבבם אלה הדברים דברי תוכחת ומוסרים
כולו הם הלכות נבעים ואהלות כי נתקשר בתורה ובנביאים
ובכתובים ודברי רז"ל הנעמים והמאהבים בשם
אלהי צבאות יושב הכרובים :

פֿרומי קעסטליכי אמן אונ' ווייבר ליינט אין די הייליגי
תורה אונ' אין די הייליגן נביאים אויך טוט דיא חכמים
גן· דאז גאט אויסגעבייגר האט די אמפרקייט פֿיינט אונ
ע: ניט פֿר טראגן· דרום אמגט איר יאח אכטונג געבן אונ
ערן וואז איך וויל אייך זאגן· איך האב געשריבן פֿון וועגן גאט
געפטיגן דער בטאפֿן האט היאז אונ' ערד לו זעקט טאגן·
ליבשאפֿט זעלט איר אנטפאגן גאטש פֿארכט לו לייאנן
איס אובנט אונ' אמרגן· רעכטי ווארהייט זעלט איר וויט,
ז איר ניט דרפֿן ווערט פֿר גיהנם זארגן· אונ' איר ווען
זולה זיין אוך המשיח אונ' אלי' הנביא אין
אונזר טעגן:

נדפס פעם שנית פה ק"ק

פרנקפורט

תבוא עלינו טובה לפ"ק

בבית יוהאן קעלנער·

1054

הסכמת הגאון הרב הגדול האב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם :

אחרי אשר החיבור הזה הוא כולו מחמדים ותוכו רצוף אהבת חיבת אדם אהבת השם ויראת השם ונכרין דבריו שפוכתו הי' לשם שמים והרי הוא בא ללמד דעת את העם בהמוני אנשים ונשים אשר אינם מבינים כל לשון לימודים לשון הקודש על כן יען אלה הדברי' לאנשים המורגל לקיים שיוה בפיהם בכן הנני מסכים להביא ספר הזה אל יפוס לזכות בו את הרבים ותוקף גזרתי על כל המדפיסים הן תוך המדינה הן חוץ למדינה שלא להדפיסו שנית עד כלות משך שלשה שנים הן על ידי עצמו הן על ידי שלוחו או שום אמצעי האדי או ארמאי להבדיל וחלילה לגרום היזק למדפיס וכי זו מכה זו שכרה וכל העובר על הפקודים ליטרקיה תוא דרבנן ויעבור תחת השבט אשר הוכן לגוי כסילים. וכבר עובסתורש בתורה ארור מסיג גבול רעהו וגו'. הלא כ"ד היום יום ד' ט"ו תמוז תכ"ס לפ"ק מע' יהודה בן לא"א הר"ר קלונימוס הכהן זלה"ה הזוכה פה ק"ק אמשטרדם שי"א קהל בנזייכו' :

הקדמה

שמעו זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל די דא זיינן צשפרייט אין די גאנצי וועלט אונ' ליידן דען ביטרן גלות. צו פֿר ווארטן אויף, אי ביגליכי היילף פֿון גאט אלמעכטיגן אלהי ישראל דורך משיח בן דוד אונ' אליהו הנביא. (הנני כמתי באוילה יתרה) ניך דען דז איך האב גישריבן היבזום צו פֿר שוועכן די גרושי המפֿרקייט. אונ' איך שטרק פֿר האלט די גהשטיבר אוט דורך דז ביווייזונג אונזרי הייליגי תורה אונ' די הייליגי נביאים. אז אויך דיא הייליגי חכמים ווי מיר קענט עז וואול גיפֿינדן אויך אויר ווערן אין פֿ' ספרים. דרום זעלט קייפֿר ניט המבן אין גידאנקן אונ' איך האט צו זיין ז' איך וויל טענדן אונ' פֿר שאעהן איין טייל נשים פֿון אונזרי הייליגי ווארה זייגי גלויבן אלזא נאך נייארט וויל איך האב גיזעהן אין די שווערי ביטרי צייטן אז זער גישטארקט גיווארן דז גרושי המפֿרקייט אין אויר גיצעגן הייט. זקמן אויך איין טייל ניט פֿר שווארן דז זי ניט ווישן דז עז איז איין גרושי זינד. אונ אויך וויל עז זיינן ספרים טייער דז ניט איטליכי קאן עז קאפֿן אונ' איך ז' איין טייל זיין איד צו לייאנן אן גרושי ספרים. אונ' ביימא איין טייל איז דער זב וזב אויך גאר צו ריסן ובפֿרט אין די צייטן אז בעו"ה דז פֿיל הבן נוטט צו לייז ביגליך אונ' אנטשיסט די פֿון תאוות העולם זיינן אז גיקליבן די קיין יראת שאים קענן דר' יז לערנן. דרום הב איך גיטאן פֿון וועגן גאט אלהי ישראל דער אז די נשאות הט אין זיינר האנט. אונ' האב גישריבן היר פֿון אונזרי הייליגי תורה צו ביווייזן אייך דז עז איז איין גרושי זינד די המפֿרקייט אין דעשווערן גלות. דז עז בילך איז דז איטליכי קעטטליכי פֿרואי ווייב זעלט עז טאן פֿון גאטש וועגן אונ' אוועק ווערפֿן די איבר אוט. דז אירי נשאות זעלטן קיין חרפות ליידן בעולם הבא. דרום פֿר האף איך דז איטליכי פֿרואי ווייב די גאטש פֿארכֿט הט אין איר הערצן: אונ' איינט ערינטט א.כ' גיטריאט מיט דען אלמעכטיגן גאט די ווארט גיוויש ניט פֿר זאם גוט אן נעאן די טטראף. אונ' איר לון ווערט זיין אין לעבטיגן גן עדן זייביג אונ' אמאר תא' אויך איך פיט צו פֿר טולדיגן וויל איך איך אן טטעל אנדרי צו שטראפֿן (והנה תאכלתי יתודותי בתורתינו הקדושה) דז איטליכר אעג שטראפֿן צייטן נייארט זיין כונה זעלט זיין לשם שאים: יי' אלהי ישראל הוא יודע דז אל אייני גידאנקן

זיינן

תַּכְשִׁיטִין לָאִשָּׁה אֶלָּא שֶׁתְּהֵא מִתְקַשֶּׁטֶת בָּהֶן בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ שֶׁאֵין נוֹתֵן
פִּרְצָה לִפְנֵי הַכָּשֵׁר וְכָ״שׁ לִפְנֵי הַגַּנָּב׃ זאל

דז איז טייטש מן טאר ניט זעהן אויך איין אשת איש פון דעסט וועגן דארפט ניט גין איין אשת איש גצירט מיט שיני תכשיטים אויך דר גאסן · דז די לייט זאלטן ניט ח״ו בֵיזי גדאנקן קריגן דז זיא וועלן זעהן אויך זיא אונ׳ וועלן טון דז הש״י ב״ה האט זיא גיגעבן דז זי האט פֿיל זילבר אונ׳ גאלד · איז דאך אן ניט ג פֿון וועגן דז זי אויך דר גאסן זאלט עז פרעזענטירן · נייארט זי זאלט זיך ציר אין אירן הויז דען מן טאר ניט ברענגן גוטי לייט צו זינדן · אונ׳ פשיטא דז בעו״ה דז עז זיין פֿיל דיא דא באגר אנעלטן זינדיגן מיט אירי גדאנקן אונ׳ פֿילייכט אטג זיא לייטן אלטשול זיין:

פרק שלישי

א כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגֵּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

אונזרי חכמים זאגן דז הש״י ב״ה האט גהייסן פֿר דיא תורה זאגן דיא נשים אונ׳ דר נאך צו דיא אנשים · רבינו שמואל אידלש שרייבט דז דר פסוק ווערט רידן דז הש״י ב״ה האט גהייסן דיא ווייבר פֿר זאגן אונ׳ דז עז זאל ניקט קשה זיין · ווארים גביט איך פֿר צו דיא נשים דרום זאגט ער ותגיד לבני ישראל דז איז טייטש דז דיא נשים זאלטן זאגן צו אירי קינדר די הייליגי תורה אונ׳ זאלטן אריך זיין אירי גיינר אין גאטש פֿארכֿט · כמו איז גווין דז דאז עיקר הויז האלטונג הענגט אן איין גוטי פֿרויאו דז זיא אזי לייט איז אין אירן הויז אונ׳ קען האלטונג געבן דאז אירי קינדר אונ׳ הויז גזינד זאלטן אין אכט נעמן דיא הייליגי תורה · אונ׳ דען אלמעכֿטיגן גאט גטרייא צו דינן אין איר גוטגהייט דרום זאגט ער דען פסוק בית יעקב דז איז צו זאגן דז גאנץ הויז פֿון יעקב איז אלז גלעגן אן דיא נשים ווען זיא פֿרום זיין אונ׳ געבן האלטונג דז אירי הויז גזינד זאלטן פֿרום זיין · דן איר זיין גבאטן דז איר זאלטן אייער דען אנדרן דר מאנן גאט צו דינן גטרייא:

ב דרום הערט רעכֿט ריד די דאזיגן אונ׳ טוט פֿון אייך די גאוות נות פֿערן · אונ׳ שטראפֿט איירי דיא אנדרי וואז גאט זאגן צו גהערן · איז דאך אן התורה גבאטן דז איר זאלטן שטראפֿן אייער דען אנדרן · אונ׳ ווען ער נאך זיכֿט דז זיין חבר זאלט טון וואז ווידר דר הייליגי תורה איז: דר (ראב״ם) שרייבט · זיך איין משל ווען איינר זיכֿט דז זיין חבר זאלט וואז שאדן קריגן אין אשא ואתן אדר איינר זאלט אים וואז ווען צו קארץ טון אזו וואלט ער עז אים צו ווישן טאן דז ער זיך זאלט היטן פֿר קיין שאדן · כמה ווען אזו איז פשיטא דז ער איז גבאטן צו פֿר היטן זיינם חבר וואז אן בלאגן איז די נשמה דז ער אויך יענר וועלט זאלט ניט לייזן חרפות · דרום טוט ניט גדענקן דז איך וויל חס ושלום אייך שענדן מיט דיזן שרייבן · איך מיין דאז אלי דיא פֿרואי ווייבר ווען איר דאנקן גאט אין היאל איז איין לייגן ער וואסט איין מאת הז איך טוא עז אום ווייל דז איך זאלט אייך דר וועקן אין גאטש דינסט · (כי אל גדול ונורא הוא) דז איז טייטש ער איז איין קיניג איבר

דיא

יח גאנצי וועלט דר גרוט גאלפרט אונ' פֿרבאלגן איז. דען די גאנצי וועלט
טואן בקענן דז עז איז קיין אנדרר גאט ניט פֿר האלכן נייארט ער איז אליין
גאט ישראל דר ערשטר אונ' דר לעצטר אונ' ער איז אליין דר דא הט בשאפֿן
די גאנצי וועלט. אונ' אלז וואז איז אין דר וועלט איז אין זיינר מאכט אונ' אין
זיינר קראפֿט ווייל זיין הייליגר ווילן איז אזו ווערט דר גאנצר עולם גפֿירט. אונ'
פֿון וועגן דז זיין הייליגר נאמן הט זיין ליבשאפֿט גשטארקט אויף אונזרי עלטרן
אברהם יצחק אונ' יעקב. אונ' דורך דען הט ער אויז דר וועלט דיא ישראל.
דרום איז זיין (השגחה) אויף אונז ישראל אבער אז אויך דיא אומות העולם
דז איר זעלטן אלי לייט זיין שטארק אונ' גאנץ אין זיינר דינשט צו ארבן דיא
איביגליכי נרב (בעולם הנשמות) דעטש וועגן גהערט איר ניט אין אלט
צו נעאן טובה עולם הזה. אונ' גוטשטן איבר אוט אין אורלייא גלעגנהייט
וויל דאך אונזר האפֿן איז אויף עולם הבא אין ליכטיגן גן עדן דז עז איז אויך
איביגליכי לייט אונ' דיא פֿרייד איז דען גוטן אטנשן צו עהר פֿר אים זעלבשט
ניט פֿר איין אנדרן: דרום אאגט איר אויך ווישן דז ער ווערט ניקש פֿר זעהן.
ווען ער טון אויך דיזי וועלט גאזט פֿיל לייכט אירי וויל פֿארט גין. דאך ווערט
ניקש פֿר טענקט אין יענר וועלט: וויא אויך שלמה המלך הט גזאגט אין
קהלת

שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶיךָ וִיטִיבְךָ לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ וְהַלֵּךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ וּבְמַרְאֵי
עֵינֶיךָ וְדָע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה יְבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט :

דז איז טייטש פֿרייא דיך יונגר איט דיינר יונגהייט אונ' אאך דיך לושטיג צו
בגיטיגן דיין הערץ אין דיינר יונגי טעגן אונ' גיא דיינש הערצן ווילן נאך אונ'
דיינר אויגן. אבר אאגשט וואל ווישן דז דא ווערשט אויך אלז ווערן גבראכט
פֿר דען אלמעכטיגן גאט זיין ריכט צו ריכטן אויף אלי דייני ווערק אין ווערט
דארטן ניקש פֿר געשן פֿר טווייגן צו טעגקן: אז וויא אונזרי חכמים זאגן
אויף דען פסוק (אגיד לאדם אה שיחו) דז איז דרויז גלערנט ווען אייגר רעט
איין איבריג ווארט איט זיינם וייב וואז ער ניט פֿון טואן הט ניטליך צו שפרכן
ווערט ער זיך אוזן פֿר ענטפֿרן דר פֿרי. פֿר טווייגן וואז איין רעכטי גרושי
עבירה איז. דז אן ווערט ניט פֿר זעהן: דרום איז ביליך דז איר זיך זעלט
בלייטן גרעגקן אונ' גאט דען אלמעכטיגן אין הערצן נעאן אונ' טון אלי אייני
אנטשים לשם שמים: (למ זו אך זו) טייט פֿון וועגן ירושלים

ג מִי יִתֵּן רֹאשִׁי מַיִם וְעֵינִי מְקוֹר דִּמְעָה וְאֶבְכֶּה יוֹמָם וָלַיְלָה אֵת חַלְלֵי בַת
עַמִּי :

דז איז טייטש ווער וואלט דאז אין איין קאפף ווער פֿיל וואסר אונ' דז אייני
אויגן זעלטן קוואלן זיין איט טרערן וואלט איך ויינן טאג אונ' נאכט אום ווילן
די גזירות אונ' חורבנות וואז גשעהן איז אין ירושלים אין בית ראשון אונ' אין
בית שני עז איז דאך ניט איגליך אלז אויך צו טרייבן: נאך וויא האט איר אין
זכר צו ברוכן אייר גאוה אי ברענקט אייך אאל וואז איר טוט: (תנו כבוד לה'
אלהיכם) גיבט כבוד צו גאט איירם גאט אי איר ווערט אלט ווערן איר ווערט
קיין אין אזו איין לאנד דז אן איירי גאותנות ווערט ווערפֿן פֿר איירי אויגן. איר
ווערט

ווערט מיין אל חרטה הבן אבר עז ווערט ניקש העלפֿן· אן ווערט וואל
פֿיל רעלגן אלי מיירי מעשים פֿר אלי דיאה צדיקים וצדקניות· דז איר ווערט
זיך שעמן איר וואלט מייך ווינשן דז איר ניט מעלכט געבארן זיין געווארן איר ווערט
מיט קענן מיין ביטן דז אן זאל עז פֿר זעהן: תו וויא איר טוט איך דר וועלט
דז איר אן גצווייט דיאה בעלי תקנות איר קענט זיך וואל פֿר ענטפֿרן א״ג׳ מיין
פֿירן מיירי גמות תנות· אבר עז קאן דארטן קיינר מייך העלפֿן קיין קרוב אונ׳
רחמנ הקהל מיטליכר מוז זיך זעלבשט פֿר ענטפֿרן:

ד נוא ווען איר טרייבן וואז דר הייליגר נביא ירמיה הט גזאגט
קול ברמה נשמע דאז איז טייטש איין שטים פֿון ויינן
ווערט גהערט אן רמה· דען אונזרי אבות זאגן דז אונזרי אבות אברהם
יצחק יעקב· הבן גבעטן גאט דז ישראל ניט זעלט פֿר דרבן ווערן אום ווילן
מיירי זינד א״ג׳ הש״י ב״ה הט ניט אן גנומן איר גבעט· אונ׳ רחל אונזר מוטר
מיז גקומן מיט גרוש ויינן אונ׳ שפרעכט רבונו של עולם דיין בארמהערציקייט
מיז דאך גרעסר אז בייא איין מענטש; דרום גהער מיך דיין גנאד צו זיין אום
צו פֿר געבן די גרושי זינד פֿון מייני קינדר אונ׳ ניט מקנא זיין דז זיא הבן ע״ז
גדינט· הב איך דך ניט מקנא גוועזן איין שוועסטר לאה דז איין פֿטר הט
גבראכט לאה אן איין שטאט צו יעקב א׳ איין חתונה אונ׳ איך הב זי גלערנט
סימנים פֿון יעקב דז זיא ניט זאלט פֿר שעמט ווערן דרום הערט מיך צו
זיין דיין בארמהרציקייט צו מייני קינדר צו פֿר געבן מיירי זינד דרום זאגט דר
פסוק רחל (מבכה על בניה) דז איז טייטש רחל טוט וויינן אום ווילן מיירי
קינדר דז זיא זיין גשלאגן געווארן פֿון מיירי פֿיינדן אום ווילן מיירי זינד המלבן
אונ׳ זיא וועלט זיך ניט לאזן טרישטן פֿון וועגן מיירי קינדר דאז זיא ניט דורט
זיינן אן קן איך זאגן ווען יעקב העט ניט גוועזן לאה אזו ווער דיאה שבטים
גקומן פֿון רחל· דרום הט רחל תפֿילה גטאן צו הש״י דז זיא האט מקנא
גוועזן איר שוועסטר א׳ דז רוב שבטים זיין גקומן פֿון לאה אונ׳ רחל האט
ניקש אבר צוויא קינדר, גהאט דרום וואלט זיך ניט טרישטן ווייל דיאה קינדר
ניט מיר זיין· אונ׳ גאט ענטפֿרט צו רחל פֿר איר פֿון צו וויינן מיט גרוש
גשרייא אונ׳ לאז אויך הערן דייני אויגן צו ריקן טרעהרן דען עז איז איין גרוש
לון צו דייני ווערקן· אזו רעט גאט איך ווען רחל מוטר אוטר וואלט
מייך זעהן אילנדרט וויא מיין טייל פֿון מייך גין אן אלבושים כמוך ווהב צו
גלייך אז דיאה הערן פֿון א״ה וויא זעלט זיא זיך פֿר וואונדרן אונ׳ וואלט ניט דר
דר קענן וואז דז פֿר נשים זיינן דז עז ווער איר איין גרוש וואונדר דז זי זעלט
דר קענן אויך ווייל איר בעו״ה הבן גהט גרושי צרות אונ׳ גזירות הש״י ב״ה
זאל ווייטר שומר ישראל זיין פֿון אלים בייזן אוב איר ניט וויסט וואז גשעהן
מיז אין משכנות טפניא פורטגאל אקריינא פֿון רייסן ליטן זענטטן בעו״ה פֿיל
ארינות וויא פֿיל נפשות זיינן אום גקומן אונ׳ פֿיל זיינן לעבנדיג גנומן געווארן אין
גפֿענקנס א״ג׳ בעו״ה אילנדרט שפאט אן אונז אויז איר וועגן אונ׳ אין טייא
נאך אז וויא אן טרייאט נאך איין נר· אונ׳ וואדום הט איר איין לב צו גין אין
גאלד אונ׳ זילבר זענטטן אין לושט הבן צו גי גלייכנס אז דיאה א״ה ווייבר גין
אונ׳ זייט בלד מקנא אירדרן איר אחרע· אן אונת דז זיא מעלכט נוייך ניט דר
קענן:

קענן: נוא מיר ווייבר נעמט אויך אין אונזרן פֿר שטאנד דיזי ריד פֿון דעם נביא ירמיה · אונ' ברעכֿנט אויך אב מיר רעכֿט טוט אדר ניט דז מיר אזו זער פֿר גיפֿטיגט זייט מיט גרושי לושטן צו גין גלייכֿנט אז וויא דיא הערן פֿון א"ה גין דיא זילן אין אירן לאנד אונ' הבן מיר אלכֿות ווען ט.ן און הט אויך ניט גווערט ווער עז ביליך דז מיר דאך זעלט פֿון זיך זעלבשט בלייבן לאזן דר טבֿל פֿון דעם מענשן ברענגט מיט וויא זאל זיך איין מענש דר דא הט אזו פֿיל פֿרט לדיגט אן זיין הערן דז ער זאל זיך ניט אן ניהן אז איין הער אונ' צו גין פֿר אים · צו ווייזן דז ער ניקט דר נאך פֿרעגט ווען טון ער קיגן אים ניט רעכֿט געטאן הט ווער ער דאך שולדיג כפֿל שטראף דז ער ניט אכֿט זיין הערן (על אחת כמה וכמה) מיר קינדר אברהם יצחק יעקב האבן קיגן דעם אלמעכֿטיגן גאט יתברך גזינדיגט · א.כ' פֿון וועגן אונזרי זינד איז אונז פֿר שטערט גווארן· נוא וויא הבן מיר אין אונזרן לב צו אן ציהן זיך אז דיא הערן אונ' צו קומן אין טול מריין צו טאן תפֿילה דש הש"י ב"ה זעלט אונז ווידר נעמן צו זיין גנאד צו ברענגן אונז אין היילגן לאנד בפֿרט אז מיר בעטן מיט ווינן אונ' זאגן

אבינו מלכנו הצמח לנו ישועה בקרוב

דש איז טייטש א נר פֿאטר אונ' קיניג זיא אונז שפראכֿן אין היכֿל בד· אויך ביטן מיר דש גאט זעלט אונז בלד שיקן מלך המשיח אבר פֿר וואר דש מיר ניט ביט עס מיט פֿון הארצן · דען פֿיליכֿט דש מיר אין ארץ ישראל ניט דארפֿן ווערט בגאוה אז גין וויא מיר נוא גיט ווען מיר טון ווערט אין ארץ ישראל מעגן גין · דש איז אבר גווי: דש מיר ווערט ניט שענר גין אז היינט פֿון אויך דיא רייכֿי גינגן אונזרי אמהות (שרה רבקה רחל ולאה) זיא זיינן זיך זער מטאה מיט אירי מעשים וויא נויר זיך אילונר נהג זייט · מיר ווערט זער היפש אנטפֿאנגן ווערן אין גן עדן ווען מיר אן פֿר דינן ווערט · מיר הט היינט פֿר געטן אן (מערת המכפלה) דש איז דיא לווייפֿאכֿטיגי היל וואו אברהם יצחק אונ' יעקב אונ' שרה רבקה לאה ליגן דרינן · אונ' דאש אורט איז היינט אויך היליג דש וועלכֿר קומט אן אריין דר מוז שטרבן · נוא אילונדרט איז בעו"ה דיא אמכֿט פֿון דיא טירקן דרינן אונ' זונשט אנדרי בגרעבנש פֿון דיא הייליגי נביאים אונ' נביאות וויא איך נדרט מוט בייא דיא פֿיינדן אין אירי הענדן · איך איין איר ווערט פֿון זיא אויך גרוש כבוד דר לאנגן · גאט דער בארם דיך איבר אונזרי נשאות פֿון חרפות אויף יענר וועלט: אונ' ניט איר זעלט דענקן דש אירי פֿיל תחינות אונ' טייטשי ביכֿליך זעלטן אויך בייא שטין אויף יענר וועלט צו פֿר היטן אויך פֿר דיא עבירות: דש קאן ניט זיין דען איר גפֿינדן דאך אין ישעיה הנביא דז ער הט גזאגט

גם כי תרבו תפלה אינני שומע:

דש איז טייטש ווען מיר שון מעכֿטיג פֿיל זעלט אתפלל זיין וויל איך ניט צו הערן אונ' וויל זיא ניט אן נעמן ווייל איר זינדיג זייט · וויא דען (רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם) דאש איז טייטש איר זעלט אב וועשן אירי זינד אונ' לוטרן אירי בייזי הערצן א.כ' אב טאן פֿן זיך דיא בייזי ווערק · פֿיל תחינות זאגן אונ' פֿיל אמן אמכֿט ניט זעליג דען מענשן צו ברענגן אין גן עדן ווען ער עבירות

פרק חמישי

וַיֹּאמֶר יְיָ יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינָיִם הָלוֹךְ וְטָפוֹף תֵּלַכְנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה׃

דז איז טייטש אונ' גאט זאגט דרום דז זיא זיך האבן הופֿרטיג גהאלטן די טעכֿטר פֿון דר שטאט ציון אונ' זיא זיינן גיגנגן מיט אויז גשטרעקטר האלז אונ' מיט גפֿארבטן אויגן. אונ' טוועבן זיין זיא גיגנגן אונ' מיט אירן פֿיסן האבן זיא פֿר גיפֿטט. נון מיין איך דז איז אנדרש ניט דז פֿר הט אויך גזעהן וויא לסוף אין גלות וויא די נשים וואלן איר הופֿרקייט נאך גין. דז מיינט דש איר טוט איין פֿולי האלז מיט קרעלין גאור גילדן פעריל איין טייל עטירות טראגן אויך גילדני קיטן אונ' שטרעקן אויז איר האלז דז מן זאלט זעהן דיא עטירות ווא זיא אן האט. גלייבט איר וואל עז וואר איר ווילליג ווען זיא וואלט איין האלז האבן לאנג אז איין קראן דז זיא קענט פיל ליגן אויף אירן האלז. וואז דענקן זיא אוב עז ווערט זיא העולם אויף יענר וועלט אין גן עדן אדר איך איין אין גיהנם ווער עז בעטר לזמן דז דש פֿייאר וואלט ניט גרייכן צו דן האלז. אויך וואז איר הט אויז גשטרעקט צו גין מין גישטעטעפטי טואש אויך איין טייל גין פֿון גהעפֿטי טיך. וואז זאל איך פֿיל שרייבן עז איז בעוה"ה דיא הופֿרטיקייט הט איבר האנט גנומן דז איר ניקט אויז לאט אין אלי גלעגן הייט גלייך אז דיא נשים דיא זיינן גיגנגן אין דיא צייט אונדרש בית המקדש איז חרוב גווארן. אויך בעוה"ה הט ער גמיינט דז פֿר הט גזאגט (כי גבהו בנות ציון) דז איז אויך צו זאגן זיא זיינן הויך גווארן די טעכֿטר פֿון ציון. דז מיינט דז זיא פֿלעגן אויך צו גין מיט דיא הולצי קאפן וויאלעט עתה איז אויך גקומן אין עטליכי מדינות דז פיל בנות ישראל האבן אן גפֿאנגן צו גין אין גרושי שמארנט אויך א ריי קעפ צו גלייך אז דיא וויבר פֿון אומות העולם עז איז קיין הפרש ניט צו ווישן איין בת ישראל אדר איין אשה פֿון אומות העולם. זער היפש טואן זיא דען דיא נשים אין ירושלים זיינן אויך אזו גיגאנגן דא הרך איז ירושלים חרוב גווארן איר קענט צעלבשט לייאנן אין ישעיה קאפיטל ד'. נון היינט זיינן איר אלי לייט פֿר וואגרן דז עז זאלט ווידר גבויאט ווערן אזו פֿאנגט איר אן אזורר זיין דיא אנדרע. איך וויל ניט רידן פֿון דיא צעבוגי דיא דא גין מיט דיא האלז ווייט אופֿן דיא צעביגי האבן נון לגארי קיין גאנץ פֿארבֿט אין זיך אוב איך וויל זאגן דז זיא איז דאך איין פֿרומי פֿרויא. איך ווייט ניט אוב אן דז טוט פֿון פֿרומקייט האלבן דען ווען זיא גיט איבר דיא גאנץ פֿוילט ווערט זיא פֿרעמדי אמן צו זינר ברעגנגן אונ' בייזי גדאנקן בקומן דז איר ווארט אויף יענר וועלט דר פֿר גשטראפֿט ווערן אבר איך זיך דז דיא צעביגי נשים דיא גיבן אויף יענר וועלט דריין נאר איר גאוה צעלט פֿארט גין. עז איז וואר דאז איזדרי פֿרויא אמג זיך צירן אין אירן הויז פֿר אירן אמן אבר ניט אויף דער גאסן פֿר פֿרעמדי אמן צו ווייזן זיך. איך ווייט דאך וואול דז איר בגערט צו קומן אין גן עדן צו אונזרי אימהות שרה רבֿקה רחל ולאה דען שטארבן אונז דאך אידר אטנט ווען טון איר זעלט גין אין אל דיא אנדרש פֿון שבֿעים אומות אונז דאך אלז פֿר רעט ווערן אונ' דיא נשמה אונז דין וחשבון אב געבן. נון וואורום וואלט

איר

מיר דען ניט גין אז ווי איירי איטר זיין גיגאנגן גוואלט אז וויך אן שטייט
צו גין בנות ישראל בצניעות אוני' מיר זאלט זיך נעמן צו הערצן דיא גזירות
דיא אדינות וואז מיר זייט גוועזן משבנו ספניא פורטוגאל ובפרט ענגילאנד דש
דרינן זיינן גרושי גזירות גוועזן· אוני' דיא זעלביגי נשים הבן פון זיך אב גטאן
דיא גאנטש פארבט אוני' גדענקן ניט אן דיא צדיקים וחסידים דיא דא זיינן
אום גקומן אין דיא אדינות אוני' אכטן ניט דען גרושן חילול השם:

ד אוי לנו ווי איר דז זעהן צו· ווי דיא אילטיגי נשים הבן זיך אן גקלייד
אין פנלרין אוני' אין טיילן אוני' גשטארקט אוני' גקראפטיגט איר הערצן
אייט אייגן אוני' שטאלז דאז זיא ניט וועלן זיך אונטר טעניגן צו דען הערן גאט
יתברך דר הט אלי דיא נשמות אין זיין האנט אוני' ער ווערט וואל שטראפן
דיא ניט וועלן אכטן נעמן דיא הייליגי תורה· אוני' ניט צו דענקן אויף דען
ביטרן אוני' שווערן גלות אוני' חילול השם· דרום האבן אונזרי חכמים גזאגט
אין מדרש עז איז ניקט הארטר אין טבע אז איין אשה דען עז זיינן פיל אורלייא
גאוותנות פר הנדן אין עולם· דר תהום איז הופרטיג. ער וואלט גערן דען
עולם פר פילן איבר די ערד טוט דען תהום בצווינגן· דיא ערד איז זיך את גאוה
אוני' איז הארט אבר דיא בערג זיינן זיך את גאוה אוני' זיינן העכר אז דיא ערד
דיא בערג זיין הופרטיג· אבר דז אייזן איז נאך הופרטיגר אוני' טוט ברעכן אל
דיא בערג דז אייזן איז הופרטיג· אבר דז פייאר איז נאך הופרטיגר דש עז
אכלט דז אייזן ווייך דז פייאר איז הופרטיג אבר דז וואסר טוט פר לעשן דז
פייאר· וואסר זיינן הופרטיג אבר דיא וואלקן זיינן שטארקר אוני' קענן אל
דז וואסר דר האלטן דיא וואלקן זיין הופרטיג אבר דער ווינט איז נאך שטארק־
אוני' טוט עז פר טרייבן אל דיא וואלקן דר ווינט איז הופרטיג· אבר די ווענט
פון דעם הייזר זיינן נאך שטערקר אוני' קענן איין האלטן אוני' דער ליידן דען
הארטן ווינט דיא ווענט זיין שטארק אוני' הופרטיג· דער מענש איז שטארקר
אוני' הופרטיגר אוני' צו ברעכט דען שטארקשטן אויבר דר בן אדם איז שטארק
אוני' איז זיך את גאוה איבר אלים וואז אין דר וועלט איז· אבר איין אשה איז
נאך שטארקר אוני' איין גאוותנית· אין אז אלז וואז אויף דר וועלט איז דש זיא
אידרן מענשן קאן בצווינגן נאך אירן ווילן ווען שון דר מענש ווער נאך אזו חשוב
אוני' איין חכם אויך ווער ער שון איין מלך אדר איין דוכוס קאן ער דאך ניט
שטארק זיין אוני' אב ברעכן דיא טבע פון זיין פרויא דען זיא איז אלי צייט
הופרטיגר אז דר מאן· דאז איין איך דז זכריה הנביא הט גזאגט קאפיטל ה'
ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאים ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים
ככנפי החסידה ותשנה את האיפה בין הארץ ובין השמים:

דז איז טייטש איך הב אויף גהובן אייני אויגן אוני' ווער זעהן ווייא צווייא ווייבר
גינן רויז אוני' עז וואר ווינד אין אירי פליגל אוני' צו זיא וואר פליגל גלייך אז איין
פליגל פון אייני שטורקין אוני' זיא וואר דיא ווייבר אויף הבן דיא איפה גאר הוך
אונטר דען הימל: אונזרי חכמים זאגן
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי זו חנופה וגסות רוח שירדו לבבל:

דז איז טייטש דיא לוויא אייבר וויזן אויך חנופה אונ׳ גאותנות · פו כן דא
איין איך אנדרש ניט דז ער הט גמיינט דז איר גרשי חנופה דז איר חניפות
טרייבט דיא בעלי תקנות דז הט גאמכט דז דיא גרשי גאותנות האט גובר
גוועזן דז איר הט זך דר הילט איבר דיא גאנלי וועלט ביז אונטרן היאו׳ דש
איז דיא גבוהה גוועזן דש ער הט גגעהן · וויא דיא לוויארלייא אירות חניפות
אונ׳ גאוה פון לו.ייא נשים האבן דיא איפה דז איז דר ילר הרע · וויא רש״י
אמכט הבן דיא ווייבר גשטארקט גאנן הוך דורך איר גאוה וויא איר האבן
אויבן גזאגט ווער עז גאוה נאך גיט אזו גלייך אז ער וועלט דאט ושלום עבודה
זרה דינן דז איז דר רויז דאז דיא גאוה פון דיא ווייבר הבן דיא איפה גאנן
היך דר הילפט דען איפה הט עבן אזו פיל אין דער לאן אז כיינליג אונ׳ זעקט ·
אזו פיל אז לו אונ׳ דיא עבודה זרה הייסט אויך לו וויא אונזרי חכמים זאגן
דרום איז דר רויז דז גאוה איז גלייך חט ושלום אז עבודה זרה איך איין אויך
דז **איפה** הט אין אמספר קטן אזו פיל אין דר לאן אז **גאוה** הט אין
דר לאן · דהיינו דיא **א** איז איינט · אונ׳ דיא **יוד** איז אין אמספר קטן אויך
איינט · איז לוויא · דיא **פ** איז אין אמספר קטן אכט · איז לעהן · דיא **ה**
איז פינף · איז פונפלעהן עבן אזו פיל אז **גאוה** הט אויך אין דער לאן
פופלעהן וואו איר האבן אובן גרעכינט אין דריטן פרק : נוא אונן איר זעהן
דש דיא עבירה פון גאוה איז גאר גרוט · בפרט ביים איך ווייבר דש איר
זייט שטארק אונ׳ הארט אין אייר טבע · אז איר דאך גפינדן אין דר תורה
אונ׳ אין עטריס ומרבע אויך אין יומיפון דז דיא ווייבר הבן גאמכט אונטר
טאן אונ׳ נידר גדרוקט · אונ׳ גרושי הערן דז זיא האבן אונן זעלן איר קיניגרייך
אונ׳ איר לעבן פון דיא נשים וועגן · דרום הט דיא אוטר פון שלמה האוך
גשטראפט אונ׳ הט גזאגט לו אים (אל תתן לנשים חילך) דז איז טייטש
ניט דוא זאלשט געבן דיין קראפט לו דיא ווייבר · דז איז לו פר שטין דז די
ווייבר זעלטן ניט שטארקר אונ׳ הופרטיגר זיין לו ברעכן זיין גוטן טבע לו
אירר וויון אונ׳ לושטן דש דורך קינן זיא אים אב פירן פון גאטש דינשט ·
נייארט ער זעלט שטארקר אונ׳ האפטיגר זיין דש זיא אונטר טעניג זעלטן
זיין לו זיינן גוטי אידות · אבר זיא זיינן שטארקר גוועזן אז ער אונ׳ דא דורך
האבן זיא אים פר פירט אין פיל ארלייא גלעגן הייט · וויא איר קענט עז
זעלבשט לייאנן אין ספר מלכים א׳ : דר פסוק זאגט אין קאפיטל י״א :

וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ :

דז איז טייטש אונ׳ אין דיא לייט אז אין דיא עלטיר פון שלמה האוך האבן
זייני ווייבר אים אב גרעט זיין הערטן פון גאטש דינשט דז ער איז ניט אזו
פרום גוועזן וויא אין ערשטן לייטן אום וויל דש די ווייבר הבן זיך גשטערקט
אונ׳ האבן אים זיין גוטי נטורא איבר ברעכן אונ׳ לו אירן ווילן גשטערקט ·
דש ער הט אונן איר ווילן טאן : דרום גפינדן איר אויך אז בעו״ה אין חורבן
ירושלים הט אויך גובר גוועזן דיא גרשי הופרטיקייט פון דיא ווייבר דז זיא
הבן גוועלטיקט אונ׳ הבן ניקט גמכט דיא הערשאפט פון דיא אאנן וויא דר
נביא ישעיהו הט גזאגט (נשים משלו בו) דש איז טייטש דיא ווייבר הבן

גוועלטיגט איבר זיא. דז בעו"ה דיא ווייבר הבן אין ח רבן אבר מאכט אונ'
גוועלטיקייט גהאט אז דיא אמן דז זיא הבן אונן איר ווילן טאון צו שטערקן
איר פֿר פֿולכטי גאוה אז וויא איר אילנדרט אויך זעהן דש איר זיינט שטערקר
אז אל דיא רבנים אונ' אוליחים אונ' בעוו' חנות:

ה זילט נאך איין צו וואז איך ווייל אייך זאגן דען שכר פֿון דיא כיבודים וואז
איר טוט אירי עלטרן ווערט איר גוויס געפֿינדן גאר ווינציג אויף יענר
וועלט. נאך דען נאך דז אירי פֿאטר אונ' מוטר הבן גטראכט אונ' געארגט
טאג אונ' נאכט צו געבן. אייך פֿיל האב אז אנדרי נייט געבן. אדר נאך בעטר
דש ווערט קיינר ניט לייקנן וואז איך ווייל אייך זאגן. אז דען דז ניט וואר ווען
איר איין טאכטר האט אזו וועלט איר גערן דש זיא זעלט באלד גרוש ווערן
דש איר קענן זעלט אייר גאותנות אויז פֿירן. נון דש איז וואר דש פֿיל לייט
גיבן איר טעכטר נאך פֿיל געלט אויך גוטי קליידר. זאגטן אנדרי גרוסי הוצאות
איין טייל לייט קואט עז גרינג אן איין טייל לייט קואט עז שווער אן. אך פֿיל
לייט דיא דא נעביך שלעפֿן זיך דר הער אונ' זיין זיך אבגה אונ' זעהן דש
זי זאלן אירי טעכטר דז רעכט טואן. נון עז קואט איין אמל איין לייט דז עז
דיא עלטרן איבל גיט אדר לעת' זקנתם דש זיא אוט ווערן אונ' זיא קואן צו
אירי קינדר. דש זיא דענקן דז זיא ווערן פֿון זיא איין נחת רוח האבן אונ'
ווערן גטרישט ווערן פֿון אירי זארג. אין איין קווייני לייט אזו ווערן זיא באלד
זייד אונ' שאפֿט אים אב אונ' שפרעכט איך קאן ניקש העלפֿן (רשעות אחרים
עיי') דז איז טייטש איך האב קיין געלט דיר גוטש צו טאן איין אמן האט אז
אין דר מאכט איך האב ניקש צו מאכט: נון איר עלטרן זייט אייך משמח
פֿון אירי קינדר דא האט איר איירי לון בעולם הזה פֿון אל דז גוטש וואז איר
האט גטאן צו אירי טעכטר. דען עז איז צו לייטן דז ער זיך ניקש איבר לאזט.
עז זיין אויך פֿיל דש זיא אן זעלן דר נאך אונ' עז איז אויך איין טייל דז זי הבן
מיט עבירות דש געלט גמאלט. נאך דיא גאותנות אויז צו פֿירן זיינר טאכטר
נון האט ער גרוסן דאנק דז זיא אים היפש בצאלט זיא האט כוואר איין אויז
ריד דאש איר. אמן וויל עז ניט ליידן. אבר איין מאת איר ביז הערץ וויל ניט
גוטש טאן אונ' איז כפוי טובה קיגן אירי עלטרן דיא דא האבן איר אל דאש
גוטש גטאן. איך וועלט אייך גערן פֿרעגן ווארום צו אירי גאוה האט איליוא
מאכט אונ' טוט ווידר אירי אמן איבר זיין דאנק אונ' צו טאן גוטש אירי
עלטרן האט איר קיין מאכט:

פרק ששי

א הִנֵּה יְיָ הִשְׁמִיעַ אֶל קְצֵה הָאָרֶץ אִמְרוּ לְבַת צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֵךְ בָּא הִנֵּה
שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו:

דש איז טייטש נון גאט האט מאכן הערן צו דען ענדן פֿון דר ערדן זאגט צו
דר טאכטר ציון נון דיין הילף איז קואן נון דיין לון איז מיט אים אונ' זיין ערבטט
לון איז צו פֿר אים: דר רד"ק טרייבט אויף דען פסוק (ופעולתו לפניו) דאז
איז צו זאגן דיא גוטי ווערק וואז דיא ישראל הבן גטאן אין גלות דז זיא האבן

זיין

זיין תורה אונ׳ מצות געהאלטן · אן קאן אויך זאגן דאש וויל אונזרי חכמים שרייבן דש דר רעכטר שכר פון מצות איז בעולם הבא פון וועגן דש ווידר זאלט דיא מצות טואן פון גאטש וועגן אונ׳ ניט פון הנאה וועגן דז ער זאלט גניסן בעולם הזה · אויך קאן אן זאגן דז אידר מענש דר מצות טוט איז בעסר פר אים דש ער זאלבשט גניסן זאלט דען לון · נאך ווען הש״י ב״ה וואלט אים אויך דר וואלט לונן פילייכט מעגן אנדרי ביזי לייט גניסן אדר איין גזלן זאלט אים אוועק נעאן · דרום איז עז לטובה דען מענש דאז ער זאלט זיין שכר פון דיא מצות אויך יענר וועלט גניסן זאלבשט · דרום הט אונז הש״י ב״ה פר לובט דורך דיא נביאים דז ער ווערט אונז אין לעצטן טאגן דר לייזן אויז דען גלות פון לוויטן דיא אומות העולם צו לונן אונז דען שכר פון דיא מצות וואז איר האבן גיטאן · אונ׳ נאך דען וויל דיא חכמים זאגן דאש דיא ערשטי גאולה איז גוועזן דורך איין מענש אז אין מצרים זיין איר גילייזט גוואָרן דורך משה דרום וואר ווידר איין גלות אבר די גאולה דז איר פר הופן נאך ווערט הש״י ב״ה זעלבשט אונז אויז לייזן אונ׳ די גאולה ווערט שון זיין צו איביג אונ׳ מיאר אז אויך הט געזאגט ישעיה הנביא (ופדויי י׳ ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם) דש איז טייטש דיא פון גאט דר לייזט זיינן ווערן ווידר קערן אונ׳ ווערן קומן קיין ציון מיט געזאנג אונ׳ איין איביגי פריד ווערט אויף זיירן הויבט ווערן · דז איז צו זאגן דז זיא דער לייזט דורך דען אלמעכטיגר גאט ווערט זיין צו איביג אונ׳ מיאר דש איר נאך קיין גלות מער האבן · דרום זאגט דר פסוק הנה ה׳ השמיע אל קצה הארץ דש איז טייטש דש גאט דר אלמעכטיגר הט מאכן הערן דש אן זאל זאגן צו ציון גקומן דיין היילף דיך הויז צו לייזן אויז דען שווערן גלות צו ברענגן אין דיא שטאט ציון · דרום הט ער געזאגט אויך דיא גאולה אחרונה דש הש״י ב״ה ווערט זעלבשט אונז אויז לייזן · אונ׳ איר ווערן שון פר זיכרט זיין דש קיין פיינט ווערט אפר געוועלטיגן איבר אונז · דרום זאגט (הנה שכרו אתו) דאש איז צו זאגן נאך ווערט הש״י ב״ה געבן אידרן זיין שכר פון דיא מצות אונ׳ מעשים טובים וואז זיא האבן געטאן בעולם הזה אונ׳ זיא זאלבשט וועלן גניסן קיין אנדרי וועלן אב נעאן איר גוטש · דרום זאגט ער (ופעולתו) דש איז דיא ווערק פון מצות וואז זיא האבן געטאן דר פיר ויא דר רד״ק שרייבט ווערט הש״י ב״ה בצאלן לעולם הבא · נאך געהער זיך אידר פרואר אלן פרייאן אונ׳ צו האפן אויף הש״י ב״ה דש ער ווערט אונז באלד דר לייזן אויז דען גלות אונ׳ ווערט בצאלן איין לון · דרום געהערן איר אויך אין אכט נעאן דיא ליבשאפט פון גאט הש״י אונ׳ צו טאן אלז מיט גאטש פארכט:

ב קענן קלוגי מערקן אלטי אונ׳ יונגי אויך איין בווערן · דאש איר אלי זאלטן גוט אונ׳ פרום זיין דז וואלט איך זעהן גערן · דרום טוט איין ריד צו זיך אן נעאן אונ׳ צו הערן · מיט ליבשאפט אנטפאנגן דיא שטראף דש איז גברכט גוואָרן · פון דיא היילגי תורה אונ׳ די היילגי נביאים אונ׳ דיא חכמים דש איר זאלט אייך קראפט אונ׳ מאכט געבן צו גאט דען אלמעכטיגן אונ׳ מיט פולן הערצן דינן אים · איך מיין דאש וועלכי דיא נאר שכל האט קאן עז וואל מערקן דאש עז איז ניט רעכט דאש הופרטיקייט ·

בפרט אין דיא שווערי צייטן אונ' נאך איטליכי די גאטש פארכטיג איז אונ' זיינט ערינשט מיט השי"ת ב"ה וועלט גוויס דיא גאוה אוועק ווערפן זנדר גלוייפלט דש איר לון ווערט זיין · דש זיא וועלן האבן צירליכי קליידר אין גן עדן איביג א.כ' מיאר ווערט ניט פר רמט · ווער קאן אלז מייך טרייבן דען שכר פון עולם הבא וואז דר צדיק ווערט האבן אויך ווישנטליך : אז אויך דער

פסוק האט גזאגט:

עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ :

דז איז טייטש עז האט ניט געזעהן קיין אויג נייארט גאט אליין דער וואז דען גרושן שכר וואז ווערט געבן צו דיא זעליגן צו אים האפן מיט אויר פלן הערץ · נון וואז איז ניצליך דען מענטשן צו דש הופרקייט אויך דר וועלט אונ' וואז איז גלויבט קיגן דען שכר פון עולם הבא · נון ווארום זעלט מן עז בחינם פר דארבן דורך דיא גאוה דז מאן השי"ת ב"ה האט פיינט · א.כ' האט פר באטן אלר וועגן דז איר זעלטן דעמיטיג זיין:

אגב וויל איך דר מאנן מייך פון וועגן דיא הייליגי מזוזות דש איר זעלט אין אכט נעמן דיא ריין צו האלטן אונ' שין · איר קענט וואול מיירי קליידר טונן דש זי ניט בשמוצט זעלטן ווערן אזו איז אויך ביליך דז איר זעלט אין אכט נעמן דיא הייליגי מזוזה דז איז גאטש ווארט · דש איר זאלט ניקש מום זובר בייא דר מזוזה שטעלן · ניט אז איין טייל נשים דיא בעו"ה דש מיסט וואז זיא קערן דיא שטוב דיא ליגן זיא בייא דר מזוזה פר דר טיר אונ' לאזן אזו ליגן · אונ' אויך שטעלן זיא אום ריין וואשר דיא זעליגי דז טואן גוויס וועלן זי גילונט ווערן מיט היפשי כיבודים טועבל אונ' פעק צו שטראפן אירי נשמות אין גיהנם · זונשטן אנדרי חרפות וואז זיא ווערט קריגן וויל זי האט גאטש ווארט ניט גשונט: נעם דיר איין משל ווען מייאר זיך פערכט פר גזלנים אדר גנבים קריגן אדר זונשטן פר בייזי בגעגנש ווא לאפט ער צו דיא שררה אונ' ביט דז זעלט שומרים געבן אין זיין הויז צו היטן אים · נון זיא וואלט ער דיא היטר אויך ווארטן מיט גוט עשן אונ' טרינקן אונ' וואלט זיא געבן גוטי ווארטן אונ' וואלט זיא לובן אן זעלן · ווען אייער זעלט זיא עטוואז איין שגלות אן טון אדר וואלט ניט ריין דז הויז האלטן וואלטן זיא זיין הויז ווייכן · ואכל שכן דש דר מענטש איז מחויב ערליך צו האלטן דען רעכטן שומר דש זיין דיא גאטש ווערטר דש אן זעלט ערליך אונ' רייניק האלטן לא די דש ער שטיט בייא דער טיר אונ' בהיטט אים ניט צו איין הולחה · נאך זעלט דר מענטש אזו אנטפאנגן אים מיט אזו איין כיבוד דען הייליגן שומר : דער

טור שרייבט

וְצָרִיךְ לִיזָּהֵר בָּהּ מְאֹד מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִחוּדוֹ שֶׁל ה' וְקַבָּלַת הַמִּצְוֹת וְתָמִיד בְּבוֹאוֹ וּבְצֵאתוֹ יִזְכּוֹר יִחוּדוֹ שֶׁל ה' וְיִתֵּן יִרְאָתוֹ עַל פָּנָיו :

דז איז טייטש דר מענטש זעלט גווארנט זיין דז ער זעלט איין מזוזה האבן אן זיינר טיר וויל עז איז דרינן דר יחוד פון השי"ת ב"ה דש זעליגי איז שמע ישראל · דז איז טייטש הער דוא ישראל גאט אונזר גאט איז איין איינציגר גאט עש איז קיין אנדרר פר האנדן אויך דען הימל אדר אויך דר ערד · אונ' אויך איז

דרינן

דרינן דיא אנטפאנגונג פון דיא אלות. דרום זאלט דר מענש אלי צייט א,
זיינם אויז גין אודר קומן צו דר אמת, אן דען יחוד הש"י ב"ה. אונ' אנטפאנגן
דיא פארכט פון גאט טאג אונ' נאכט אונ' צו דר אמן זיך אלי צייט דש פר
גאטש קנעכט איז. איך וויל ניט אוליה זיין אונ' גדענקן אנדרי עבירות זונשט
ווער עז צו לאנג. נייארט דז איך היר ברענג רמיזות פון דיא הייליגי תורה
אונ' חכמים צו שטייארן דיא זופרטיגי דיא איר קראפט גיבן איט איר גאנצן
הערצן צו דר גאוה. זעהט וואז דיא גמרא זאגט דז דר כהן גדול איז ניט גיגאנגן
אין בית המקדש אין גילדני קליידר זאגן אונזרי חכמים איין טעם דז דר כהן
גדול זאל זיך ניט בגאוה האלטן דען הש"י ב"ה האט פיינט גאוה. נאך איין
טעם איז פון וועגן חטא עגל. נו איר ווייבר ווען דז איז גוועזן דען כהן גדול
דר איז איין צדיק גוועזן פר שווייגן דז איר זאלט היתר הבן צו גין אין גאלד
אונ' אין זילבר. אונ' גיט נאך דר איט אין שול אריין שבת אונ' יום טוב אונ' איר
הט אער היתר אז דר כהן גדול דר ניט גוועזן אין בית המקדש. אונ' איר זייט
היינט אין גלות בפרט אין דיא צייטן דז עז הט זיך גשטארקט דאז עניות בכל
העולם. אונ' וויא הט איר לושט אין גאלד צו גין דאש ווערט איר איר מודה
זיין דז איר ניט טוט לשם שמים נייארט פון אייר גאותנות וועגן. ניט גנוגן
דיא עבירה זייט איר נאך אויך חטאים אונ' טוט רידן דברים בטלים אונ'
לשון הרע. עז גין איין, טייל צו ווייזן איר נארשי גאותנות אונ' וואלט אויך זעהן
וויא דיא אנדרי גין זא וויל זיא נאך שענר מאכן. אונ' פון וועגן קנאה אונ' שנאה
הט זיך גשטארקט דיזי פר פלוכטי גאוה גלייבט איר וואול ת"ב מאז איז אייר
כוונה. מאז ווער עז בעשר פר אייך דז איר זאלט ליבר דר היים זיצן דען גאט
ביגערט ניט דז מן זאל אין זיין הייליגן הויז רידן דברים בטלים אונ' לשון הרע:

זעהט וואז ישעיה הנביא הט גזאגט

כִּי תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס חֲצֵרָי חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרֹא מִקְרָא לֹא אוּכַל אָוֶן וַעֲצָרָה:

דז איז טייטש ווען איר זינדיגי קומט אין אייער הויז ווער בגערט פון אייך דאז
איר זאלט טרעטן אין אייער הייליגן הויז ראש חודש אונ' שבת דאז איר טוט
הייטן עז איז איין הייליגר טאג דש קאן איך ניט דר ליידן דען עז איז לויטר
זינד אונ' אום רעכט אונ' אויך האלטן פון זינד: אמן קאן איך זאגן דש דער
נביא הט אייך גמיינט. דז ווען עז קומט ראש חודש אודר שבת אודר יום
טוב וויא היבט איר אן זיך אטשאח צו זיין איט אל אייר אמכט צו און ליהן גאלד
אונ' זילבר זיידן ליין. אונ' זונשטן אנדרי פר ברענגרייא. אונ' איר טוט זאגן
היינט איז דאך שבת היינט איז דאך יום טוב לאזן איר זיך צירן לכבוד יום
טוב אודר לכבוד שבת עז איז וואר דז איר אזו טוט רידן. אבר איין מאות זיינן
אייערי גדאנקן פון אייערי כבוד וועגן דז איר אייך וואלט צירן. אונ' דז איר לאפט אין
שול אריין דז מן אייערי אמבטיגי קליידר אונ' וויש גרעט זאלט זעהן אונ' ניט
פון גאטש וועגן דר אונז הט גיגעבן שבת דז איר זאלט רואן פון עולם הזה
אונ' ניט גאותנות טרייבן. אונ' איר זאלטן אלז טראכטן וועגן עולם הבא.
דען השם יתברך הט אונז גיגעבן שבת דז איז איין רואה אויף יענר וועלט דש
דיא צדיקים ווערן רואן אין גן עדן:

אונ׳ וויא אוזט איר זונדר כוונה דיא שבת ליכט בענטשן אז איר איין טול
גיט· דען אונזרי חכמים זאגן דז דיא ווייבר בענטשן ליכט אם ערב
שבת וויל זיא האט פר לאשן דיא ליכט פון דר וועלט· דז איז צו פר שטין דז
זיא האט גורם גוועזן דען טויט אויף דר וועלט· אבר איך איין דז דיא כוונה איז
דז איר בענטשט צווייא ליכט וויל דאך אונזרי חכמים זאגן דז חוה האט גורם
גוועזן דורך אירי זינד דאש דיא צווייא בית המקדש זיינן חרוב גווארן· אונ׳ איר
גפינדן דש דר גרם איז דז איינשטי גוועזן פון דיא נשים וויא איר האבן אובן
גזאגט דורך אירי הופרקייט· אונ׳ דש אונזרי חכמים האבן וועלן אירי גאוה
פר טווענן אונ׳ איינרן· ובפרט דז אן שבת אונ׳ יום טוב איר איך אין הערליכי
קליידר אן ציהט אונ׳ גיט אין טול דאז חס ושלום גרוש קנאה ושנאה קואט·
דז איינו דיא אנדרי אקנא איז אונ׳ וויל אך אזו היפש גין אונ׳ דורך דעם קואט
גרושי חטאים· דרום האבן דיא חכמים איך געהייסן דז איר זאלט ערב שבת
אונ׳ ערב יום טוב אן צינדן צווייא ליכט דז איז צווייא אמאל **נ״ר נ״ר** האט אין
דר צאל ת״ק דז איז פינף הונדרט· איז איין ראז אויף בית המקדש דער איז
גוועזן פינף הונדרט איילן לאנג אונ׳ פינף הונדרט איילן ברייט· אונ׳ איר האט
גורם גוועזן פון וועגן אירי זינד דש זיא זיינן חרוב גווארן דז איר האט אין ירושלים
גרוש הופרקייט גטריבן· דרום איז ביליך דש איר גדרט זאלט וואול אכטונג
געבן אויף דיא צווייא ליכט· אז איז איין גדעכטניס פון וועגן דיא צווייא בית
המקדש אונ׳ אוועק ווערפן דיא פר פלוכטי גאוה· דרום איין איך דש איז אויך
דר טעם דז עז זיינן גוועזן פינפצעהן שטאפלן פון עזרת נשים ביז עזרת
ישראל· עבן אזו פיל אז **גאוה** אין דר צאל האט צו ויינן דז איר ניט זאלט

האפרקייט נאך גין: דרום האט משה רבינו אונז גוויזן אין פרשה

וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר:

דז איז טייטש גאט האט גזאגט צו משה רבינו אונ׳ דוא זאלשט גביטן צו דיא
קינדר ישראל אונ׳ זאלן נעמן איל פון איל ביר לויטר אונ׳ קלאר גשטושן צו לייכטן·

דער בעל הטורים שרייבט

תְּצַוֶּה בְּגִי׳ נָשִׁים צִוָּה רֶמֶז לְהַדְלָקַת הַנֵּר לְנָשִׁים חוֹבָה בְּשַׁבָּת:

דז איז טייטש (תצו״ה) האט אין דר צאל (נשי״ם צו״ה)· דיא ווייבר האט ער
גבאטן· פון דען איז איין ראז דש דיא נשים זאלטן צינדן· אונ׳ עז איז זיא
גבאטן פר איין שולד דש זיא זאלן צינדן שבת ליכט· דא איז צו פרעגן ווארום
איז גוויזן דר ראז צו דיא נשים אבר אז צו דיא אנשים אלא איין איך דז דר ראז
האט אונז זיין דווקא צו דיא ווייבר· דען אונזרי חכמים זאגן רש״י אמאלט אויך
דש (כתי״ת) האט אין דער צאל אזו פיל אז דיא צווייא בית המקדש זיינן
גשטאנדן דהיינו דר ערשטי בית המקדש איז גשטאנדן ת״י שנה דהיינו איז
פיר הונדרט יאר אונ׳ צעהן יאר· דר אנדרר בית המקדש איז גשטאנדן ת״ך
שנה דש איז פיר הונדרט אונ׳ צוואנציג יאר· אונ׳ איר האבן גזאגט דש דער
עיקר גרם פון חורבן בית המקדש זייט איר גוועזן דורך אייר גאוה· דרום
אויך איז דר ראז אין תצוה דש דיא ווייבר אוזן דיא שבת ליכט צינדן· דאש
איז צווייא **נ״ר נ״ר** איז ת״ק דש איז פינף הונדרט גלייך אז דיא לענגט פון

בית

בית המקדש דש דורך אירי זינד איז פר שטערט גווארן. אונ' עז זאל דיר ניט
קשה זיין ווארום איז דר רמז דוקא לנשים אונ ניט אנשים · דרום זאגט דער
פסוק (כתית) דז איז איין רמז דש דיא ביידי בית המקדש ווערן חרוב ווערן ·
אונ' דש (עיקור גרס) פון וועגן דש גרוש הופרקייט פון דיא ווייבר · נאך
דרום הט מן פון דעשט וועגן דיא מצוה פון הדלקת נרות דיא ווייבר גיגעבן
דש זיא פר שבת אונ' י"ט זאלן אכטונג געבן אויף דיא ליכט · דאז איז איין
רמז אויף דיא ביידי בית המקדש אונ' זיא זאלטן גאוה ווייטר ניט נאך גין ·
איין טעם קאן מן זאגן דז דר רמז איז גיגעבן דש דיא ווייבר זאלטן בענטשן
דיא ליכט אונ' פון וועגן דש די הייליגי נשמות קומן אן שבת · דרום גיהער
מיטליכי פרומי פרויא אן ערב שבת אז זיא דיא ליכט בענטשט אין אירי כוונה
האבן דש זיא זאלטן זוכה זיין צו ברענגן גוטי נשמות מיט איר זיווג · דען
אונזרי חכמים זאגן ווען דיא פרויא האט איין גוטי מחשבה אזו איז זי זוכה
דש זיא האבן פרומי קינדר אונ' תלמידי חכמים · נון וויל דיא צייט איז אן
הייליגן שבת דז אן דיא גוטי נשמות קומן אויז בעגן · דרום געהער מיטליכי
פרומי פרויא אלין זיין אז זיא דיא צוויא ליכט אן צינד צו ברענגן גוטי נשמות:
דען דיא נשמות זיינן דיא ליכט ווי שלמה המלך האט גזאגט (נר יי' נשמת
אדם) דיא זיל פון דעם מענטשן איז דז ליכט פון גאט אונ' אויך דיא תורה איז
דז ליכט פון דר וועלט · אז ווי שלמה המלך הט גזאגט (נר מצוה' ותורה
אור) דז איז טייטש דיא מצוה איז גיגליכן צו איין ליכט אבר דיא תורה איז
דש ליכט פון דר וועלט אונ' דר שיין · דרום איז בילך דש מיר זאלן וואל אכטונג
געבן דש דיא ליכט פון בית המקדש זאלט ווידר לייכטן אונ' אויך דיא תורה
זאלט זיך שטארקן ביי אירי קינדר אונ' ביי כל ישראל: דרום געפינן מיר אין

דער גמרא

רַב הוּנָא הֲוָה רָגִיל וְהָוֵה חָלֵיף וְתָנֵי אַפִּיתְחָא דְרִ' אָבִין נַגָּרָא חֲזֵי דַהֲוָה רָגִיל
בְּשְׁרָגָא טוּבָא אָמַר תְּרֵי גַּבְרָא דְרַבְרְבָא נַפְקִי מֵהָכָא וְנַפְקֵי מִינַיְיהוּ רַב אִידִי
בַּר אָבִין וְרַב חִיַּי' בַּר אָבִין:

דז איז טייטש רב הונא פלעגט אל צייט צו לערנן ביי דר טיר פון ר' אבין איין
צימר מאן הט ער גזעהן דש זיא פלעגן מעכטיג פיל ליכט אן שבת צו האבן ·
הט רב הונא גזאגט דש דא ווערן צוויא תלמידי חכמים פון זיא קומן אונ' זיא
האבן גוואונן צוויא תלמידי חכמים אונ' זיא האבן גהייסן רב אידי ורב חייא
בר אבין · דיא גמרא וויל אונז ווייזן איין רמז דש זיא זיינן ביידי פרום גוועזן
אונ' האבן דען ליבן שבת אנטפאנגן מיט ליבשאפט אונ' וויל זיא זיינן אזו פר
ווארטן גוועזן אויף דען הייליגן שבת · דרום האבן זיא פיל לייכט גהאט צו
ווייזן דז זיא גוטי כוונת האבן גהאט מיט פיל ליכט פון וועגן דיא הייליגי תורה
צו שטארקן · אונ' אויך פון וועגן דיא הייליגי נשמות אנטפאנגן מיט פיל ליכט
דען דיא נשמה איז גיגליכן צו ליכט · אונ' דרום האבן זיא איין מחשבה גהאט
צו ברענגן גוטי נשמות מיט אירי קינדר מיט אירי זיווג דרום הט רב הונא גזאגט
דז עז ווערן קומן פון זיא צוויא תלמידי חכמים דורך אירי גוטי גדאנקן ווען
זיא זוכה זיין צו ברענגן גוטי נשמות · אויך הב איך געפונדן אין דר ספר שני

ונחות חבריט דש דיא פרויא זאל תפילה טאן ווען זיא די ליכט צינדט דש זיא
זאל גוטי פרומי קינדר האבן · אויך וויל ער הבן דש זיא זאל דיא הפטורה
פון חנה לייאנן · אונ׳ איין טייל פרעגן ניט דר נאך אוב זיא יוא שיני ליכט האט
אדר ניט בפרט דיא בעו״ה אויך ישובים וואונן דיא זעלביגי גיבן גאר קיין
אכטונג ניט · אוב זיא רעכט בענטשן אדר ניט עז זיינן פיל דיא דא גאר ניט
בענטשן דז זיא ניט האבן · אום ווילן דש זיא פר גרינג האלטן דיא אלוה דרום
זיינן זיא ניט אהדר דר נאך אוב זיא יוא ליכט הט אדר ניט · דש קומט וויל
זיא ניט קענן לייאנן טייטש אונ׳ נאך דר צו דש עטליכי אמאן זיינן אויך קיין לומדים ·
אויך גיבט עז פיל דש זיא קיין ירחות שאים האבן אין זיך דז זיא זעלטן לערנן
אירי ווייבר ווי זיא זאל זיך פר גאט פערכטן · אונ׳ זעלן שטארק גווארנט זיין
אן דיא אלות ווש זיא זיינן גבאטן צו האלטן · זיינן אויך פיל עניים דיא דא
ניט פר אמגן צו קאפן ספרים · דאך אזו פיל קענט ער נאך זיך אויך שרייבן
אדר מנדרי לייט זעלט ער ביטן דט זיא זעלטן אים אויך שרייבן ווי ער זיך
נוהג זעלט זיין אין גאטש דינשט · ווען ער שון אליין וואונט אויך איין דארף ·
(אוי נא לנו כי חטאנו) ווי גיט עז צו אויך דיא ישובים בייא עטליכי לייט ·
דיא אין קהילות וואונן דיא לאפן כו׳ואר אין שול אבר ניט לשם שאים נור איר
גאוה צו ווייזן · אונ׳ שמועסין אין שול לויטר דברים בטלים אונ׳ נאר צו זעהן
ווי דיא אנדרי גיט · דען איין אירדי פון אייך וואלט גערן שענר גין אז די אנדרי
אבר וואז אן בלאנגן איז אלות אונ׳ מעשים טובים לערנט איר ניט אב איינר
פון דיא אנדרי:

ג אונ׳ ווארום זייט איר ניט מקנא פון וועגן דיא הייליגי תורה דז פיל
ווייבר זיינן זופה דז אירי אמאן אונ׳ קינדר אונ׳ אירי איידאם לערנן
תורה טאג אונ׳ נאכט · אז וואל דיא זעלביגי נשים דיא דא אחזיק זיין דיא
הייליגי תורה · אונ׳ זיא וערן גאר איין גרושן שכר האבן אויך יענר וועלט ·
אבר דז זעהט איר ניט גערן · איר טראכט בעסר דז אירי גאותנות זאלט
פארט גין · אונ׳ ווארום לערנט איר ניט אב פון אונזרי אמטר דיא צדקת לאה ·
דט זיא הט גוויינט טאג אונ׳ נאכט דש זיא ניט זאל פאלן אין עשו הרשע זיין
האנ״ד · אבר איר אכט גאר ניקש ווען שון אירי אמאן זיינן פרום אונ׳ גוט אונ׳
ווען שון זיא זיינן לומדים אז ער אן וויל ניט ליידן די גאותנות ווי גיט איר אים
ברכות אונ׳ דיא כיבודים ווערט איר געפינדן בעולם הבא · ווי איר הויזט איט
אים מצביק ווען אירי אייבר אוט אונ׳ הופרקייט פון קנאה שנאה ניט פורט
גיט · עז וואר אבר בעסר פר אייך אונ׳ פר אירי קינדר דש איר זעלט טראכטן
צו שטארקן דיא הייליגי תורה · אז איר געפינדן ווי פיל פרומי ווייבר דיא דא
האבן געהאלפן צו שטארקן דיא הייליגי תורה · אז איר געפינדן אויך אין די גמרא
דש ר׳ עקיבא איז גוועזן איין הערט בייא איין גרושן הערן אין ירושלים · אונ׳
זיין טאכטר הט גזעהן דאז דר הירט איז זער פרום דא שפרעכט זיא צו ר׳
עקיבא אוב ער בגערט דאך פלייסיג צו לערנן אונ׳ וויל גין לערנן · אזו וויל זיא
אים נעמן צו איינם אמן ווען שון איר פאטר ניט צו פרידן ווערט זיין · אונ׳
ר׳ עקיבא פר לובט זיא דז ער וויל לערנן ערנשט · אונ׳ ר׳ עקיבא האט זיא
אקדש גוועזן אנדר וויסן פון איר פאטר · אונ׳ אז איר פאטר הט דז געהערט

שרייבט ער זיא אויז זיינם הויז אונ׳ טוט איין נדר דש ער ניט זאל אהיים זיין
פון זיין געלט· אונ׳ זיא נעביך ליידן גרושי ארמוט אונ׳ איז אלז צו פרירן גוועזן
אונ׳ שיקט אירי איאן ר׳ עקיבא אוועק צו לערנן אין אנדרי ישיבות· אונ׳ ווער
פון זיא איין לאנגי צייט אויז· אונ׳ ר׳ עקיבא קומט אין ירושלים מיט פיר אונ׳
צוואנציג טויזנט תלמידים אונ׳ עז גין אים פיל העררן אנטקיגן צו אנטפאנגן
אים אונ׳ זיין ווייב גיט אים אויך אנטקיגן· אז זיא אים דר זאהן האט אז
פאלט זיא צו זייני פיס אונ׳ וואלט אים זייני פיס קישן נון אבר זייני תלמידים
בגערן זיא אוועק שטוסן פון אים דען זיא האבן ניט גוואושט ווער זיא איז·
אבר ר׳ עקיבא וואר טרייאן דש אן זיא ניקש זאלט טאן אונ׳ שפראך צו דיא
תורה וואז איך קאן אונ׳ איר קענט איז אלז דורך איר זכות גקומן· וואז זאל
איך אייך פיל רחמנות ברענגן איך מיין איר ווישט אויך פון דיא גוטי פרומי
נשים ווא זיא פלעגן צו טראכטן צו שטארקן דיא הייליגי תורה:

ד אבר מיר ווייבר אילטיגי דורות זיינן רעכט דער שולדיג פון דיא
שוואכהייט דיא תורה מיט אייערי הענט זייט איר אבטיל דיא
תורה דאז איר אילוגדרט טוט אוועק לאזן ווען אן איין חיתון רעט אייערי
טעכטר איין ארם בחור ווען שון ער איין גרעסר לאדן איז אדר שון איין מיוחס·
אלז איז בייא אייך ניקש גיאכט ווען ער קיין געלט האט דש ער ניט בקלייד
איז· איך וויל אייך זאגן גדענקט איר ניט וויא אייערי איטר האבן גטאן צו אייערי
טעכטר דז איז גוועזן דז אידריש ווייב די הט נאר קענן וואז זאאן געלט הט זיא
אלז גטראכט דז זי נאר זעלט איר איין רעאכטר אידילן געבן· אדר איר אמן זעלט
דר הלטן ווערן צו דר תורה אדר אירי קינדר זעלטן למדים ווערן· ווען שון דז
זיא האבן גיאאלט זונדר דען אמנט וויטן הט דאך גהייסן אלוה הבאה בעבירה·
אונ׳ וויל דר סוף איז דר פון גוט גוועזן איז דאך איין אלוה· אבר אילוגדרט איז
תחילה בעבירה וסופו בעבירה דש איז טייטש דר אן היב איז מיט אום
רעכט אונ׳ דר אויז לאז איז מיט אום רעכט· דען איר טוט ניט וואלן דז איר
זאאלט געלט מיט אום רעכט דיא אין דיא שענק הייזר מיט פאלשי מאס אונ׳
זנשטן דיא זאחות האבן· אונ׳ אויך טוט איר ניט רעכט דז איר בעו״ה אן
הייליגן שבת שענקט· אונ׳ איר שפארט זיך ניט נאר וויא צו קריגן איז דש
געלט נאר אוז פירן דיא גוואונהייט זיך אונ׳ אירי טעכטר· בפרט דש איר
נעמט פון אייערי אמנן געלט זונדר זיין וויסן אונ׳ דז איז איין גרושי זינד זעה״ט
וואז אונזרי חכמים זאגן: אויך איז גבראכט גוואָרן אין

שֻׁלְחָן עָרוּךְ יוֹרֶה דֵּעָה · גַּבָּאֵי צְדָקָה אֵין מְקַבְּלִין מֵהַנָּשִׁים אֶלָּא דָּבָר מוּעָט
אֲבָל לֹא דָּבָר גָּדוֹל שֶׁחֶזְקָתוֹ גָּזוּל אוֹ גָּנוּב מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְכַמָּה הוּא דָּבָר
מוּעָט הַכֹּל לְפִי עוֹשֶׁר הַבְּעָלִים וַעֲנִיּוּתָם:

דז איז טייטש דז דיא גבאים פון צדקה דרפין ניט נעמן צדקה פון דיא ווייבר
נייארט איין קלייני זאך אבר פיל דרפן זיא ניט נעמן· דען אמתמא איז עז
פון גזל אונ׳ זיא הט עז גנומן פון פרעמדי בגזילה ווען שון עז איז פון אירן אמן·
אונ׳ איין קלייני זאך מאג מאן יוא פון זיא נעמן אלז נאך אירט אמנט געלט
נאך· ווען ער רייך איז דא מאגן זיא מער נעמן· אונ׳ ווען ער ווינציג הט זאל מן

oh 17

זיא ווילליג נעמן· אונ' דז איר ניט ווערט דר מאנן צו געבן צדקה· אבר ווען
דר מאן איז ניט צו פרידן זא דרפן דיא גבאים ניט נעמן פון זיא ווען שון
ווילליג: דען הש"י ב"ה בגערט ניט עז איין מענש זאלט מיט אום רעכט
געלט צדקה טון· הט דר נביא ישעיה גזאגט (בצדקה תוכבבי רחקי מעושק)
דש איז טייטש דורך צדקה ווערשטו גשטערקט אונ' גיפוטשט זיין דרום ברייט
דיך אן צו טאן צדקה· אונ' ניט ד"א זאלשט דענקן וויל איך דיר הייט צדקה
צו טאן מענגשט: אפילו מיט אום רעכט געלט טאן גנבן אודר גזלן אודר פאלש
שווערין נאר צדקה צו טאן· דרום זאגט ער (רחקי מעושק) דש איז טייטש
זייא דיך פערן אונ' זייא דיך ארחיק פון גזל אונ' פון אום רעכט געלט צו
טאן דר פון אפילו צדקה· דען איך בגער ניט אום רעכט געלט דש אן זאלט
דר מיט מצות טאן: אבר בזונדרט טואן דיא ווייבר ניטש זעם טאים נייארט
איר גאוותנות זאל פארט גין· אונ' ווען זיא איין חיתן טוט מיט איר טאכטר
אזו בגערט זיא ניט תורה אודר מעשים טובים· נאר ווען ער איין עושר
איז דש ער קאן שיקן איין שיני מתנה דז איז בייא זיא דר בעשטר חיתן
אונ' דש איז ליבר אז דיא הייליגי תורה· אוי וויא זיא האבן זיך גבעטערט אין
דען טיפשטן גלות אונ' דען שווערן ביטרן לייטן· אז דיא גאוותנות איז פר
האנדן אזו זיינן אלי דיא אוויקן ניקט גיאכלט דיא טאחה איז פר פאל· אונ'
נעביך דען ארם בחור זעהן זיא ניט אן ווען ער שון וואול לערנט אונ' פרום
איז· אונ' איר אילטיגי ווייבר זאלט רעכט וויסן דש איר זיך ניט קעני ווערט
פר ענטפרן דש איר האט שיר גאר דיא טויל דש דיא תורה איז בעו"ה
גיאינרט גיוואָרן פון ישראל· אך וויא גיט עז צו בעו"ה אויך דר זינדיגי וועלט
דז קרעגן סעריל גהעפטי טיך זעלט חם ושלום בעשר זיין אז דיא הייליגי
תורה· אוי וויא זיינן דיא אילטיגי ווייבר מותרתת האבן איין מעלטיגי
מטח ווארן אן גפאנגן· האבן היפש גטוישט די אייביגי סחורה דז אן קאן
ברענגן אויף יענר וועלט אין גן עדן אויף איין טפלה סחורה די עז ניט לאנג
גיוועהרן קענט:

ה זעהט ווען עז קומט דז איר מאט ווערט וויא היבט איר אן מיט
אייר ברילן אונ גרילן שטארק צו ברויכן· אונ' איר פר געסט
אן גאלד אונ' זילבר· עז איז אייך זער מיאוס גוואורן אין איירי אויגן· עס
איז איר דאך איין וואונדר דש איר ניט גיט אויך אין איירי עלטר אין גאלד אונ'
זילבר אונ' איין זיידן דש איר קענט דר מיט קויפן אין גן עדן אריין· דארטן
ווער עז בעשר צו נוץ גקויפן דש איר קענט אויף איין לאנגי צייט דר האלטן
דז איך זיך דז איר אייר לייב אונ' לעבן אויף גיט פון וועגן די נארשי גאווה· הט
איר איר ניקט פר איבל עז גיט צו מיט איך עבן צו מיט איירי גאווה אז איך האב
גהערט זאגן איין שין משל· עז ווער איין מאל איין הער דר הט גפאנגן
איין לעאפרט אונ' ער לאזט אים דיא הויט אב שינדן אונ' פולט אן דיא הויט
מיט הייא דש עז זאל טריקן· אונ' דר איזל קומט אונ' זיכט הייא אן גשטאפט
אונ' פאנגט אן צו עסין דז הייא· אונ' ער שטעקט זיין קאפא אונ' דר נאך זיין
גאנצן לייב אין דיא הויט אריין ביז ער גאר דז הייא הט אויף גיגעסן· אונ'
דיא הויט קלעבט אן זיינם לייב· וויל זיא נאך פייכט וואר אונ' דער נאך איז

עז

עז אין גידארט אין זיינם לייב · אונ' דר איזל דענקט דש איינר וויל אים פֿאמט
נעמן אונ' וואר זיך דר טרעקן אונ' לאפֿט אין פֿעלד אריין · אונ' אינער אז ער
לאפֿט וואר ער זער היליג אונ' דיא הויט וואר אין זיינם לייב גאנצן פֿאטשט אונ'
ער וואר זער איד אונ' וואר דארשטיג דא לאפֿט ער צו וואסר טרינקן · דא
זעהט ער זיך אן אונ' ער איז גאר היפש אונ' שין נון וואר ער גדענקן אין
זיך אזו היפש אז איך בין גוואָרן · אונ' איך זאל ווערקן שווערי ווערק איינם
הערן אונ' ער לאפֿט אוועק פֿון זיינם הערן אין וואלד אונ' שטעלט
זיך אן זער הופֿרטיג · נוא אל דיא חיות דיא זעהן אים אן דא וואָרן
זיא זיך פֿר וואונדרן דש זיא האבן נאך ניט גיזעהן אזו איין בישעפֿניס אונ'
לאפֿן פֿון אים אוועק · עז וואר איין אל דא אלי דיא חיות קומן צו זאמן צו
אירן אלך דען לייב אזו שפרעכן זיא צו אים איר האבן אוז גזעהן אין נייא
בישעפֿניס · דז לייב איז אזו בייא איין לעאפרט אבר דיא פֿים זיינן עבן אזו
בייא איין אנדרי בישעפֿניס · דר לייב שפרעכט צו זיא איר זאלט איר דאך
אים ברענגן צו איר איך וויל אויך אים איין סעודה אכֿן אונ' איך וויל וויסן
וואז דז פֿר איין חיה קענט זיין · דיא חיות לאפֿן גשווינד אונ' ברענגן אים
צו דען לייב אויף דר סעודה · אונ' אן זעצט אים אובן אן · אונ' דר לייב איז
אים זער מכבד אונ' גיט אכֿטונג אויף אים דז ער וויל דר קענן וואז ער פֿר
איין (בריה אודר חיה) איז · אונ' וויל דר איזל איז קיין חכם אונ' ווייש ניט
וויא אן זיך נוהג איז פֿר איין אכֿילות אונ' וויא אן זיך זאל אן שטעלן · אונ' דער
איזל טעט ווייזן זיין גרוסי נארשקייט · אבר דר לייב וואר זיך פֿר וואונדרן אונ'
טעט אים אן זעהן אונ' זאגט ווען ער וואז רעכֿטש ווער זא וועלט ער וויסן
וויא אן זיך נוהג איז פֿר איין אכֿילות · דר לייב זיכֿט אים רעכֿט אן אונ' דער
קענט אים דז ער איין איזל איז · נייארט דז איין הויט פֿון איין לעאפורט איז
איבר אים בידעקט גוואָרן · אונ' דר לייב נעמט אן בייא דען עק פֿון דר הויט
אונ' ציהט זיא אים אב איבר זיין קאפא · אזו בלייבט דר איזל שטין איין
רעכֿטר איזל וויא ער איז צו פֿר גוועזן · אונ' דר לייב הט אן בפֿולן דאז אן זאל
אים שלאגן וואל · אונ' דר איזל איז אנטלאפֿן מיט גרוסי וואונדן אונ' ער וואר
בקענן אויף זייני זינד דאז אים האט גבראכֿט דיא בטריבטי גאוה פֿון
וועגן דיא הויט דען לעאפרט · אונ' ער וואלט גערן ווידר
קומן צו זיין הערן אבר ער קען ניט דז לאנד גפֿינדן דען ער וואר גאר טיף
אין וואלד גלאפֿן · אונ' איז אזו נע ונד זיין : נוא קאן אן מערקן דאז אל דיא
זעלביגן דיא דא גאוה ברויכֿן ווערט עז גוויז ניט בעסר אויז גין וויא דר מאת
איז מיט איין טייל גאוות: אז איר בקומט אין הנד ווייר אמנט געלט אודר
איר פֿר דינט עז זעלבשט אזו ווישט איר ניט וואז איר זאלט דער מיט טאן ·
אונ' וויל עז איז איין אום רעכֿטר גארטן דען איר דארפֿט ניט נעאן פֿון איירן
אמנט געלט וואנדר זיין ווישן · נייארט וואז עש אן בילאנגן איז וויא די גאוה זאגט
פֿיל גוטי אנשים פֿון פֿרומי ווייבר דז זיא האבן גוטש מיט עמן שפייז גטאן
אבר אילו כדרט וויל איירי אחשבֿות זיינן אלי ניט לשם שמים נייארט אלי פֿון
גאוה וועגן דרום קומט דר יצר הרע אונ' רעט אייך אן · דש איר זאלט מיט

דאז

דאז געלט עבירות טואן וויא הט מיר מיין לב צו גין מיט גילדני אדר זילברני
פאטמאאן אן איירי קאפא איין טייל העלפטן עז מיט פעריל · אונ׳ דער נאך
רעט דר יצר הרע זיא אן דש זיא זאלט טראגן פיל קרעלן מיט גאלד גיארן ·
איין טייל רייכי טראגן גאר פיל אויך האבן זיא אן אנגעלין אויך איר האלז · דר
נאך שלעפט דר יצר הרע זיא דש זיא זיך אין שפיגל זאלט אן זעהן דא דיא
נארן זיך אין שפיגל וואול גזעהן הט · דא דענקט זיא דאז איז ניט איר גלייכן
נוא אז דר יצר הרע זאגט דז איר כוונה איז ניט לשם שמים · דא רעט פר
זיא אן נאך ווייטר אין דיא הופרקייט דש זיא זאלט זיך אמכן קליידר אז דיא
אוואות העולם ווייבר גין אויר לייאז קלער אין מאוט גאלד אונ׳ זילבר דש איז
נאך ווילליג הופרקייט · ער רעט זיא אן צו אמכן געהעפטי היטליך אך בעו״ה
זיא איין איבר מאון איז דז מאוט צו העפטן (אי שאע ואי רמה כוחת) · וויא
איין אויז טראגבטן איז דז (ועל כל זאת בעו״ה) ניען זיא נאך אובן אן אויך דען
היטל גילדני קנעפליך · אונ׳ דז איז דש רעכטי אורט וואו דר יצר הרע דרינן
זיצט אונ׳ לאכט פון אייך אונ׳ שלעפט דיא נארן אופט צו בזעהן זיך אין שפיגל
דיא נארשי גאוה · אונ׳ דר נאך לאפט זיא אין שול אריין כלאר זיא איז איין
פרואי פרויא דש זיא גיט פליסיג אין שול. אבר אין אירן הערצן איז נייארט
צו זיין איירי עשירות אונ׳ אז זיא אמכט הט בייא אירן אמן צו טאן וואז זיא
וויל אזו איז זיא אין תאות לבו ביז דש זיא אלט ווערט · אז זיא נוא אין אירי
עלטר קואט דא זיא דענקט דש זיא או: באלד גין אויך יענר וועלט · אזו הט
זיא נוא אער קיין לוסט גאוה צו האבן אונ׳ הט גרוש חרטה דש זיא האט
איר יונגי צייט אין ניקש פר בראכט · אין צירן אונ׳ אין שפאצירן אונ׳ דברים
בטלים : הן אין שול הערט אן איירי קולות אער אז איר אריין דאז ווערט איר
איר זעלבשט בקענן דש איר אין איירי עלטר ביט גאט דען אלמעכטיגן מיט
פאלן הערצן אונ׳ טוט זאגן פיל תחינות מיט וויינן · איר ווינשט אויך אייך דש
איר וועלט ניאר גאוה תאוות טרייבן ווען איר זעלט ווידר יונג ווערן אבר עש
העלפט שון ניקש · עז איז קיין דאקטר דש ער זיך זאלט אן נעאן פון אלט
יונג צו אמכן נייארט דר גאט אלמעכטיגר דר קאן עז דר לענגן דיא יארן פון
דען אענטשן · ווער עז איים דינט פון פאלן הערצן אונ׳ טוט תשובה אויך זייני
זינד אונ׳ גאט טוט גרוש גינאד דען אענטשן אונ׳ לאזט איים נאך בייא זיין לעבן
דש ער זאלט טאן רעכט תשובה : וויא דוד המלך האט גזאגט

הַסּוֹלֵחַ לְכָל עֲוֹנֵכִי הָרוֹפֵא לְכָל תַּחֲלוּאָיְכִי׃ הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיָּיְכִי הַמְעַטְּרֵכִי
חֶסֶד וְרַחֲמִים׃ הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עֶדְיֵךְ תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי׃

דאז איז טייטש דער אענטש גהערט גאט צו לובן אונ׳ בקענן זיין גרוש גינאד
וואז ער טוט מיט דען זינדיגן אענטשן · אונ׳ דרום הט דוד המלך גזאגט דער
דיר פר געבן האט אל דייני זינד אונ׳ דר דיך גהיילט הט אלי דייני קרענקהייט ·
דען ווען דר אענטש זינדיג איז אזו זיינן אלי זייני (אברים) פון זיין נשמה אלי
קראנק דען עבן גלייך אז דער אענטש האט צווייא הונדרט אונ׳ אכט אונ׳ פירציג
גלידר · אונ׳ דרייא הונדרט אונ׳ פינף אונ׳ זעכציג אודרן דיא לייביג זיינן · אזו אויך
הט דיא הייליגי נשמה רמ״ח אברים אונ׳ שס״ה גידים אין ליכטיגט דאש ער

מיט

מיט קומט אויך יענר וועלט אין גן עדן · אז דר מענש זינדיגט אזו פֿר דארבט ער
דיא גלידר פֿון זיין נשמה דרום זאגט ער דאש גאט האט גיהיילט אל זייני
קראנקהייט פֿון דער נשמה · דש ער אים זייני זינד פֿר געבן האט אונ׳ פֿון
וועגן דש ער האט דיך א״יז געלויזט פֿון דען גרובן דש גיהנם · אונ׳ דוא זאלשט
ניט דענקן דש עז איז פֿון דיינט וועגן נייארט ער האט בעקריינט דיך מיט
גרוש גנאד אונ׳ דר בארמקייט · ניקש מער דוא ווערשט דענקן וואו איז דש
מיגליך דש אל מייני זינד זאלטן פֿר געבן ווערן · איך האב דאך אזו איין לאנגי
צייט אונ׳ פֿיל יארן אין גרושי זינד פֿר בראכט אונ׳ היינט בין איך יוא אלט וויא
פֿיל קאן איך גוטש טאן · דרום זאגט דער פסוק ער ווערט דיך מאכן זעהן
מיט גוטיקייט דיין יוגנט דש דוא קענן ווערשט אים רעכט דינן · אונ׳ ער
טוט דיך בנייאן דיין יוגנט גלייך אז וויא איין אדליר בנייאט ווערט · דען
אנדרי חכמים זאגן דש דר אדלר לעבט צער לאנג אונ׳ אז ער איין צייט עלטר פֿליהט
גאנץ הויך אונטר דען הימל אזו פֿר ברענן זייני פֿעדרן דיא אלטי אונ׳ ער פֿאלט
אין ים הגדול · דר נאך וואקסן אים יונגי פֿעדרן דש ער ווידר יונג ווערט · אזו
טוט גאט אויך בנייאן דען מענשן זיין יארן אונ׳ דר לענגט אים זיין טעגן גלייך
אז ער ווער נייא גבארן דיא זיך בקערן מיט פֿולן הערצן צו דען אלמעכטיגן
גאט צו דינן אים מיט פֿול מאכט אונ׳ קראפֿט:

ז אונ׳ איין מאל קומט דאך איין טייל דיא שולד פֿון דיא רבנים ווייבר אונ׳
דאקטורים ווייבר אונ׳ דש זיא האבן רעכט גשטארקט דיא גמורה צווישן
ישראל ווייל זיא האבן קיין מורא פֿר דיא בעלי תקנות · אונ׳ דש מאכט דאש
אנדרי רייכי ווייבר זיינן מקנא אונ׳ ווילן אויך אזו גין · איך וויש ניט איין טעם
ווארום דש זיא מער היתר זאלט האבן אז אנדרי ווייבר אדרבה זיא געהער
נאך אנדרי צו שטראפֿן אונ׳ ברענגן צו גאטש דינשט וויא עש איין מאל אן
שטיט זיא · דש זיא זאלטן שטראפֿן אנדרי ווייבר אונ׳ דרום געהערן זיא זעלבשט
צו גין אז מייני דיא אין גלות מיז · זיא זיינן גנוגן חשוב מער אז אל דיא ווייבר
אין קענן זיא וואל ווען טון זיא ווערט ניט גין אין זיידן אודר אין גאלד אונ׳ זילבר ·
אונ׳ בעו״ה דיא גרושי חנופה האט גובר גוועזן דרום איז גשטארקט דיא
גרושי גמורה דש איינר דען אנדרן וויל ניט מוכיח זיין אין גאטש זאכן · אבר
ווער וויל זיך נעמן אין הערצן דז אויך יענר וועלט ווערן אלז גלייך ארם אונ׳
רייך דז מן ווערט ברענגן צו דען יום הדין גדול ונורא: זעלבט נאר צו וואז דיא
גמרא זאגט

ח אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי מַאי שְׁנָא קַמָּאֵי דְּמִתְרַחֵשׁ לְהוּ נִיסָּא וּמַאי שְׁנָא
אֲנַן דְּלָא מִתְרַחֵשׁ לַן נִיסָּא אָמַר לֵיהּ קַמָּאֵי הֲוֵה קָא מַסְּרֵי נַפְשַׁיְיהוּ עַל
קְדוּשַּׁת הַשֵּׁם: וכו׳ כִּי הָא דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה חֲזֵי לְהַהִיא גּוֹיָה דִּסְוָה לְבִשַּׁת
כַּרְבַּלְתָּא בְּשׁוּקָא סָבַר דְּבַת יִשְׂרָאֵל הִיא קָם קַרְעֵיהּ מִינָהּ אִיגַּלַּאי מִילְּתָא דְּגוֹיָה
הִיא שַׁיְּימוּהָ וכו׳:

דז איז טייטש רב פפא האט גפֿראגט צו אביי ווארום פֿלעגט גאט צו טאן פֿיל
וואונדר דיא ערשטי דורות אונ׳ ווארום היינט זעהן איר קיין נס ניט · אבר
אביי טוט ענטפֿרן דיא ערשטי דורות פֿלעגן צו טאן אלז פֿון גאטש וועגן הן
אין

אאון הן איט מירי ליבר · זיא פֿלעגן זיך אומר נפֿש לו זיין פֿון וועגן קדוש
שם דרום האט גאט זיא מויך נימם גיטאן · אבר איר זיינן ניט אומר נפֿש
פֿון קידוש השם וועגן דרום טוט מונז הש״י ב״ה קיין נימים ניט · וויל איר
ניט טואן פֿון גאטש וועגן איט פֿולן הערלן אז דיא ערשטי לייט · אז איר
מויך גפֿינדן דש רבֿ אדא בר אהבֿה האט גזעהן וויא איין פֿרויא איז גיגאנגן
מיין אחרק אן גטאן מיין איין שעם רחק · הט ער גאיינט דאז זיא איין יהודית
איז אונ׳ ער רייסט אב פֿון איר דען רחק דען דש איז איין גרושי זינד דש איין
בת ישראל זאלט אזו אן גיקלייד גין · אונ׳ דר נאך וואר אן דש לו וויסן דש עס
וואר איין גויה אונ׳ ער אוזט קנס איר געבן פֿיר הונדרט גילדן : רבינו שאאל
אידלט שרייבט דש זיא האט אן געהאט איין רוט קלייד דאז דר סדר ניט איז
פֿון בנות ישראל דש זיא זיך אזו אן קליידן · דש גלייכן וועד עז דאט זיא זיך
ניט בלניעות זאלטן האלטן אונ׳ פֿיליכט אעג זיא אנדרי לו זינד ברענגן וויל
זיא גיט לו גלייכן אז דיא אואות וויבר גין :

ט נאא איר וויבר נעאט איין ראיה פֿון דיא גארא דש דער תלמיד חכם
הט אב גיצוגן איין רוט קלייד אין אחרק וויל ער הט גאיינט דז זיא איז
איין בת ישראל אוז דאך זיין דאט אן ניט טאר גין אזו איין גלייכנט אז דיא
אואות העולם וויבר גין · פֿיליכט אעג זיא לייט לו זינד ברענגן אונ׳ איר
גהערן אלי לייט לו זעהן דאט איר ניט זאלטן לייט לו זינד ברענגן : אז איר
גפֿינדן מויך אין דיא גארא (ואדנו ירחת חטא אבתולה) דש איז טייטש איר
לערנן גאטש פֿארכֿט פֿון איין בתולה דיא איז גוועזן זער היפש · אונ׳ האט
טאג אונ׳ נאכֿט פֿלייסיג תפֿילה גטאן דש לייט זאלטן ניט זינדיגן פֿון אירנט
וועגן · אונ׳ זאגטן אנדרי טעאים דש איין בת ישראל זאלט ניט הערליך זיך
אן ליהן אונ׳ גין פֿרייא מויך דיא גאסן פֿון דיא אואות וועגן · פֿר טוויגן איר
וויבר ברורות אלו דש איר גיט איין גאלד אונ׳ זילבר וויא ווער עז ביליך דז (הירא
והחרד את דבר יי׳) זאלט עז אב רייסן פֿון איירי לייבר אונ׳ ניט חופה לו
טרייבן דש אן זאלט פֿר זעהן איינר דען אנדרן · אבר בעו״ה (איט לדרכו
פונה) דש איז איטליכר זיכט אן זיך נאר זיין כבוד זאלט פֿארט גין · ער וועלט
זיך ניט אתגרה זיין איט קיינם פֿון גאטש וועגן דען ער האט אורא דאט זיין
כבוד וועדט גיאיינרט וועדן דש זאן אים ניט זאלט מוטר שמחה זיין · אונ׳ דאט
אים ניט גיהינדרט וועדט איין אנדרט אאל אאז זיין כבוד אן ביזאגגן איז ·
אונ׳ דריבר האט זיך גשטארקט דיא גרושי חנופה ברורות אלו דאז איטליכר
איז הורף אחר הכבוד אידרר וויל פרנס ואנהיג זיין · דרום וויל מויך איינר דען
אנדרן ניט שטראפֿן :

י (ובזה ידעתי כי כל גאוני ארץ וחסידים) דאט אלי דיא פֿרואי רבנים
אונ׳ חסידים וועלן איר אוחל זיין דש איך בין (ארבה בדברים איט אטר
נגע ירחת אלהים בלבו ואי לה׳ ויאטפֿו אלי) דש איז טייטש דר זעלביגר אאן
דר דא האט גאטש פֿארכֿט אין זיינם הערלן גשטארקט · אונ׳ דר פֿון גאטש
וועגן וויל באאת טאן דער וועדט גוויש אייני ריד אין אכֿט נעאן לו פֿר שטין
דז איך הב גטאן לשם שאים (כי התלאה אאין תאלא) דען עז איז קיין תלאה
(בעיני החלאים רק קנא קנאתי ליי׳ אלהי לבאות ברמותי שערוריה) : דש דיא
גאותנות איז זער גשטארקט גוואדן אין דיא טווערי לייטן

פרק שביעי

א מלאכי ה׳ זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים · הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום יי׳ הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם וגו׳:

דז איז טייטש גדענקט דיא תורה פֿון משה איינם קנעכֿט דש איך האב אים גבאטן אין חורב געגן אונ׳ גריכֿטן אויף אל ישראל נון איך שיק צו אייך דען נביא אליהו צו פֿר אן אז דר גרושי אונ׳ פֿארכֿטזאמי טאג פֿון גאט קואן ווערט וגו׳ · נור איר קינדר אברהם יצחק א׳ כ׳ יעקב דאש גליבטי פֿאלק אונ׳ אויז גקליבן פֿון שבֿעים אומות צו דען דינשט אונ׳ לוב דען אלמעכֿטיגן גאט · אונ׳ די אילונד פֿר שפרייט זיינן אין דיא גאנצי וועלט אונ׳ ליידן נעבוך דאן שווערן אונ׳ ביטרן גלות פֿון וועגן דיא ליבשאפֿט פֿון דען היילגן גאט ישראל צו פֿר ווארטן זייני איביגליכֿי הילף · דיא זאלן זיך פֿרייאן אונ׳ זאלן לושטיג זיין דז אונזר האפֿנונג איז גוט אונ׳ ווארהאפֿטיג · אונ׳ אונזר היילגי תורה איז איביג אונ׳ אימר · אונ׳ דז זיא ניט פֿר וועקסלט איז דאס ווארט אונ׳ ווערט אויך ניט פֿר ענדרט ווערן · וויל איר זעהן דאך דש השי״ת ב״ה האט גזאגט דורך דען לעצטן נביא

כי היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר יי׳ צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף: וזרחה לכם וגו׳

דז איז טייטש נון דר טאג קומט ברענט גלייך אז ווי אין אובן אונ׳ אל דיא אמטווילגי אונ׳ אל דיא טואן בוזהייט ווערן זיין גלייך אזו ווי שטופלן אונ׳ דער ריכֿט טאג דר דא קומט ווערט זיא אנצין פֿלאמן · שפריכֿט גאט צבאות דר דא ניט ווערט לאזן איבן איין ווארצל אדר איין צווייג · אונ׳ צו דיא זיך פֿר איינם נאמן פֿערכֿטן זאל דיא זון דר גירעכֿטיגהייט שיינן · נון קענן איר זעהן פֿון דען היילגן נביא דש (באחרית הימים) ווערן אלי דיא רשעים גשטראפֿט ווערן איט פֿייאר דש עס ווערט פֿון זיא קיינר איבר בלייבן:

ב דרום געהערן איר ניט אקגא צו זיינן ווען שון עטליכי אמטווילגי וואל גיט אויף דר וועלט איז דאך ניקש גיאכֿט איר וואל טאג · דען דיא טאוה פֿון עולם הזה איז ביא דען אפֿגנטן ניט אויף צואג אבר דר עונש פֿון די רשעים ווערט זיין לעתיד לבא צו איביג אונ׳ אימר · אונ׳ וויל דר נביא האט געזעהן דש איר אזו לאנג ווערן זיין אין גלות · אונ׳ ווען זעהן דאש פֿיל אמטווילגי ווען האבן פֿיל גוטש אונ׳ דש איר ניט זאלט זיך לאזן אב פֿירן פֿון דיא היילגי תורה: דרום האט ער גזאגט דש זיא ניט זאלן דענקן אן טובות עולם הזה דען אין לעצטן טאג ווען אלי דיא אמטווילגן גשטראפֿט ווערן · אבר איר ישראל דיא דא גאט דען אלמעכֿטיגן זיין נאמן קענן רעכֿט דיא ווען אנטרונן ווערן פֿון דען יום הדין הגדול פֿון זכות התורה וועגן דש איר האט גהאלטן אין גלות · דרום זאגט ער זכרו תורת משה דש איז צו זאגן איר זאלט גדענקן צו היטן תורת משה דיא איך האב אייך גבאטן אויף דאן בערג סיני · צו וויזן דז דיא היילגי תורה ווערט ניט פֿר ענדרט ווערן איביג אונ׳ אימר אונ׳ איר זאלט שטארק אין אכֿט נעמן דיא תורה אונ׳ דז איז דיא ווארהאפֿטיגי תורה אונ׳ קיין אנדרי

אער

עבר· אונ' ווען שון דש איר מוזט לאנג ווערט אין גלות זיין דאך זאלט איר זיך
ניט לאזן אב פירן פון דיא הייליגי תורת משה· נייארט איר זאלט האפן דש
איך וויל אייך אויז לייזן אויז דעם גלות· דען איך וויל שיקן אליה הנביא דער
רעכטר לייזר אן דעם לעצטן טאג: נאך גיהערן איר קינדר ישראל די הייליגי
תורה וואל אין אכט צו נעמן מיט גרוש ליבשאפט דש דער זכות זאלט אונז
העלפן באלד צו קומן אין ירושלים:

ג נאך נעמט אייך איין רמיה אין הערצן אונ' דר וועקט אייך פלייסיג צו דינן
הש"י ב"ה אונ' טוט אז לשם שמים· אולי ירחם דאז איר ישראל ווערט
גרעטר אונ' אבער זכיות ברענגן דש זיא זאלטן אונז בייא שטין צו דר לייזן אונז
אויז דעם שווערן אונ' ביטרן גלות:

ד וועלכי וויל יוא לייאנן נאך אובנט אונ' אמרגנט ווערט גווישליך אנטפאנגן
מיט ליבשאפט דיא שטראף דיא דרינן גשריבן זיין גווארן אונ' אויך
אדריך צו זיין אייני די אנדרי אין גאטס דינסט· איין מדרש איז

כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה כְּשֵׁרָה כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לְפִיכָךְ נִכְתְּבָה אֵשֶׁת חַיִל מא' וְעַד תי"ו וְאֵין הַדּוֹרוֹת נִגְאָלִים אֶלָּא בִשְׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדּוֹר

די איז טייטש ווער עז נעמט איין פרומי פרויא דער איז גלייך אז ער זאלט דיא
תורה האלטן רעכט דרום איז אויך גישריבן דר גאנצר אלף בית אין די פסוקים
פון אשת חיל דש דר פסוק רעדט פון איין פרומי וויב אירי גוטי מידות צו ווייזן
ווען זיא איין פרומי פרויא איז דש גלייך אז איר מאן זאלט כל התורה מקיים
זיין אונ' דיא ישראל ווערן ניט אויז גלייזט נייארט פון וועגן דען זכות פרומי
ווייבר· נאך אז דאך זיין דש עז איז פיל גילעגן פר הש"י ב"ה אייר מעשים
טובים וואז איר טוט· נאך ווארום זאלט איר זיך אזו פר גרינג האלטן אונ' אב
טאן פון זיך דיא הייליגי תורה· אן קאן אויך פרעגן אויף דעם מדרש וואז איז
דען אזו גרוש אונ' פיל דיא אלות: וואז איר טוט איר האט דאך ווינציג תורה
דיא איר אויז האלטן· אונ' ווארום זאלט אזו גרוש זיין אייר שכר דש איר
זאלטן אויז גילייזט ווערן פון וועגן אייר זכות· נאך מיין איך דש דר מדרש וויל
אונז ווייזן· אונ' לערנן אז ווען איינר זוכה איז דש ער איין פרום וויב הט גוואן
אונ' זיא איז גורם דש איר מאן לערנט תורה· אדר זיא ברענגט אים דש
ער פיל גוטש טוט אז עז גיט פיל פרומי ווייבר דש זיא זעהן דאז אירי מאנן
זאלטן תורה לערנן· אונ' זיין אדריך אירי מאנן אונ' קינדר צו גוטן מעשה איז
דש וויב גורם דש איר מאן מקיים איז דיא תורה· אונ' בזכות תורה ווען די
ישראל אויז גילייזט ווערן דרום איז גיגליכן דש דיא גאולה זאלט קומן פון וועגן
דיא פרומי ווייבר:

ה נעמט אייך רמיזות פון דיא ערשטי דורות אז איר גפינדן אין מדרש
דש מרים פלעגט אין צו זאמלן ווייבר אונ' פלעגט זיא צו לערנן די הייליגי
תורה· איך מיין דז איר קענט אויך טאן דען עז זיין מיטגדרט פיל ספרים אויף
טייטש גימאכט גווארן: איר גפינדן בייא מרים די נביאה שטיט גשריבן:

ו וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת הַתֹּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֶאןָ כָל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתֻפִּים וּבִמְחֹלֹת וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַיי כִּי גָאֹה גָּאָה וגומר:

דז איז טייטש אונ׳ זיא נמאט אריס די וואר זאגרן איין פויק אין איר האנט רט״י
אמלט דז איז איין אין כלי זאר אונ׳ זיא גינגן אות אלי וייבר נאך איט פויקן אונ׳
טאנצן אונ׳ אריס טרייאט אן לו זיא דז זיא זאלטן גאט לובן אונ׳ זינגן · דען ער הט
גהערשט איין הערשונג דאט אלי פפערד א׳ כ׳ רייט וועגן פון פרעה האט ער
גווארפן אין (ים) · איר איינן דט דיא פסוקים ווילן א׳ג וויין דט דיא ערשטי
דורות זיינן דיא נשים זער פרום גוועזן דאט זיא הבן זיך ניט גיאישט לוויטן
פרעאדי אמנן · דרום זיינן ניט גידאלט דיא וייבר אין שירה ווימ דיא ונשים
הבן גזונגן · דען זי הבן זיך ניט וועלן וויין פר פרעאדי אמנן דא אריס הט געהן
דט קיין משה איז ניט בייא דיא שירה · דא נאט זיא איין פויק אונ׳ הט אן גהבן
לו זינגן נ׳א דט דיא וייבר הערן דז אריס איז דוא · אונ׳ זיא קאאן אלי איט פויקן
לו גין לו אריס איט גיזאנג אונ טאנצן · אונ׳ אריס טפראך לו זיא לובט גאט דען
אלאעכטיגן דז ער הט פרעה אונ׳ אלי זייני פערט אונ׳ רייט וועגן אין ים גווארפן
נוא פון דאנן קאנן איר לערנן דאז דיא וייבר זיינן פרום גוועזן דט זיא זיך ניט גוויזן
הבן פר פרעאדי אמנן · אונ׳ אן זאלט ניט דענקן דט זיא הבן גהאט איין לשט
טאנצן ארר זונשט זיך לוסטיג אכן איט גילוסטיקייט פון עולם הזה · ניירורט
אירי גידאנקן וואַרן דאט זיא זאלטן אויך זוכה זיין לו דיא היליגי נבואה · אז וויא
שרייבט דר אלשיך דט זיא הבן פויקן גינואן איז אן גוועזן פון וועגן דט זיא זאלטן
דער וועקן איט פרייד דיא היליגי נבואה · גלייך אז איר גפינדן בייא דען נביא
אלישע נוא קאן אן זעהן דז זיא זיך ניט האבן וועלן וויזן פר פרעאדי אמנן · חבר
ניט אז ברורות אלו בעו״ה דאט איין טייל וייבר אלטן ניט אונ׳ איטן זיך לוויטן
פרעאדי אמנן אונ׳ איין טייל גיען אויך זונדר טואר ברחובות נשוקים וועך אן
טון זיא ניט האשט טואן זיא דאך וועך טון איין טייל דיא דא האבן גאטש ווארן
לוויטן פרעאדי לייט · דאך גהער זיא לו זעהן דט זיא ניט זאלטן גין זונדר טואר
א׳כ׳ דיא זעלביגי נשים דיא דא וואונן אויך דיא ישובים גיהערן טטארק גווארנט
זיין דט זיא ניט זאלטן אליין זיין זונדר טואר אונ׳ איטלכר פרואר יהודי גהער דט
אין אכט לו נעמן · דרום איז ניט רעכט דט איר אויזדר טולגיט לו גלייך איט די
אמנן אונ׳ עטליכי זיינן די זיך פלייסן לו גין גלייך איט די אמנן זיא זעהט דט גערן
דט די גאנלי וועלט זעלט אויך זיא זעהן · ובפרט אויך חתונות אונ׳ סעודות דא
גיט עט נוא לו בייא איין טייל אוב עז זיינן טון פיל דיא גינין פון אלה וועגן דז זיא
וועלן אשאה זיין חתן אונ׳ כלה · אז עט גיט פיל פרואי וייבר דיא טואן פיל
גוטש אן ארויזליט · דאך גיהער אן זעהן דז אן ניט זאלט לו עבירות קואן דען
וועך זיא זיך וועלן איטן לוויטן פרעאדי אמנן פיליכט קען זיא לו ביזי גידאנקן קואן ·
אויך ברענגן אנדרי לייט לו ביזי גידאנקן וועך דיא אלוה לו איין גרוטי עבירה דען
לו ערשטן זעהט ער איט דיא אויגן אונ׳ קואט לו ביזי גידאנקן · אונ׳ דר נאך אז
ער איין טרונק אין קאפ האט פאנגט ער אן לו טאנצן איט פרעאדי וייבר וין טני
לוחות הברית שטיט וויא דיא זעלביגי גיען איט פרעאדי וייבר טאנצן דרום
שטיט יד ליד לא ינקה דט איז איין ראז דיא דא גין טאנצן איט פרעאדי וייבר אונ׳
כנאן זיך אן איט דיא הענט לו זאאן · דט איז גוויזן דט ער ניט ווערט לידיג פון
זיינר וועך ער טון טט באעטה טוט הט ער דאך ביזי גידאנקן חבר אויטליכי פרואי
קעטטליכי וייב גיהער זיך דענקן דט זיא איז אין דיא וואר האפטיגי אונ׳ היליגי

מאוגת ישראל דיא זיינן גיקליבן פֿון שבעים אוּמות. אוּם וויל דאז איר זעלן זיך
ריינטליך אוּנ׳ הייליג. הלטן אוּנ׳ אוּירלייא גילעגנהייט גיהער זיך ניט לו ווייזן אויך
אין חתונה אדר אין סעודה פֿר פֿרעמדי אמגן: שלמה המלך זאגט
ז אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים אַחֲרִיתוֹ כְּנָחָשׁ
יִשָּׁךְ וגומר עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת וְלִבְּךָ יְדַבֵּר תַּהְפֻּכוֹת:

דז איז טייטש ניט דוא זאלשט זעהן דען וויין דש ער רוט איז דש ער טוט געבן
אין בעכר זיין אויגן ער טוט גין אין דיא רעכט פֿערטיג. אבר זיין לעלטי איז
גלייך אז איין שלאנג דיא בייזן טוט דייני אויגן פֿרעמדי וועלן זעהן. אוּנ׳ דיין
הערלן ווערט פֿר קערטי: אלן אמכן רידן אין דיא פסוקים קען אין פֿרעגן וואז
האבן זיא איין ביהעפֿטונג לו אנדר דש שלמה המלך הט זיא לו זאמן גיזעלט.
אוּנ׳ נאך קאן אין פֿרעגן וואז הט ער גימיינט דר מיט דש ער האט גיזאגט (ולבך
ידבר תהפוכות) ווישׂ קאן ער מיט זיין הערלן רידן איינן מיר דש דיא פסוקים
וועלן מזז רידן דען דז איז ידוע ניט אז דז הייליגי בית המקדש איז חרוב גיווארן
טמר אן זיך ניט שמאח זיין בסעודת הרשות נייארט בסעודת מצוה. אבר די
שמחה גהערט זיין בעסק המצוה דהיינו אין גיהער לו רידן דברי תורה אדר
אמארים לו זינגן. אבר ניט דש אן זעלט זיך לוסטיג אמכן מיט גזאנג אוּנ׳ שפילן
בפֿרט אז אין דיא לייטן דש אויך איין סעודה קואן לו זאמן מנשים מיט נשים.
אוּנ׳ ווען ער טון ניט בריעה הט חס ושלום לו טואן איין עבירה אוּנ׳ זלט אויך
איין מורט. אוּנ׳ דש ער וויל ניט זעהן נייארט פֿר זיך דאך מז ער ניט אייגליך דש
ער קענט אויך זיין פֿלאטץ בלייבן וויל ער זיך אן טרינקן. דא ווייסט ער ניט
זעלבשט וואז ער טוט דען אילונדרט איז דען רוב מיר גדאנקן אויך סעודת לו גין
פֿון עסין אוּנ׳ טרינקן וועגן. בפֿרט עז זיינן פֿיל לייט דיא זיך הלטן פֿר איין חיוב
דש זיא אוזן זיך רעכט שיכור טרינקן.
ח דרום הט שלמה המלך גזאגט (אל תרא יין כי יתאדם) כלומר ניט דוא
זאלשט זעהן אויך דען וויין לוסטיג לו אמכן אוּנ׳ שטארק טרינקן ביז דוא
ווערשט רוש ווערן. דהיינו דוא ווערשט רעכט שיכור זיין אבר איך זאג דיר דש
דוא זאלשט ניט אזו שיכור טרינקן. ווען שון דוא ווערשט זאגן איך וויל קיין בייז
טואן ווען שון איך וויל שיכור ווערן דען איך וויל פֿר איר זעהן איין בעכר. אוּנ׳ וויל
ניט זעהן אויך פֿרעמדי ווייבר דאך זאלשטו ניט טואן. דען אז אן שיכור איז אזו
וויס ער ניט זעלבשט וואז ער טוט דר נאך אמכט ער זיך איין היתר אוּנ׳ גיט אויז
טענלן. ביז ער קואט לו דר עבירה בעו״ה דז ער נעאט דר נאך פֿרעמדי ווייבר
בייא דר האנט אוּנ׳ טענלט. אוּלהם ווישׂ איין שמחת מצוה איז דש וואז ווערט
ווייטר. קריגט ער בייזי גידאנקן דרום זאגט ער (אחריתו כנחש ישך) דש איז
פֿייטש דר סוף דר פֿון איז דש ער ווערט גיבישן פֿון דען חטא. גלייך אז וויא פֿון
איין שלאנג כלומר אז וויא איין שלאנג בייסט שטיל. אזו קואן זיין זינר מיט גדאנקן
אז נער זיא האלט בייא דר האנט. דרום זאגט ער (עיניך זרות יראו) אמכט דר
(אבן עזרא נשים זרות) דש איז טייטש פֿרעמדי ווייבר. דען בעו״ה דר טרר
א׳ רידא טענלן לו זאאן זעהן זיא זיך אן דרום זאגט ער דש דוא ווערשט מיט דייני
אוגן זיכריגן לו זעהן פֿרעמדי ווייבר. נאך אז ער איז גאר לוסטיג דא פֿאנגט ער
אן לו רידן אויך דברים רעים אוּנ׳ נבלות פה. דען ביז אלהער האט איין הערלן
גילושט

ד צו ווישן דש הש"י הט אויז דער וועלט פֿון דיא גאנצי וועלט אונזרי הייליג'
אבות (אברהם יצחק אונ' יעקב) אונ' דא אברהם אבינו איז אלט גוועזן
דרייא יאר הט ער דר קענט דיא איינציקייט פֿון הש"י ב"ה אונ' איז אין פֿייאר גוואָרפֿן
גוואָרן וויל ער הט פֿר שולט אל דיא אב געטר. אונ' הש"י הט אים בהיט פֿון
דען גרושן פֿייאר. אונ' איז פֿר זאלט גוואָרן פֿון גאט אין אורלייא גלעגהייט אונ'
צו לעצטן איז ער פֿר זאלט גוואָרן דש ער זאלט ברענגן זיין איינציגן זון יצחק צו איין
קרבן. אונ' ער איז ניט דר ווידר גוועזן אויך יעקב אבינו דר איז געהייליגט גוואָרן
פֿון גאט אונ' ער הט בלוואונגן אין אלק. אונ' פֿון וועגן דז הש"י הט ליב גיהט
אונזרי עלטרן פֿון דעשט וועגן זיינן איר וואָרן אויז גקליבן צו זיין דינשט צו געבן
אונז דיא אייביגלייכי ערב בעולם הבא אז וויא הט גזאגט משה רבינו

רַק בַּאֲבוֹתֶיךָ חָשַׁק יְיָ לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בָּכֶם מִכָּל הָעַמִּים׃

דש איז טייטש נייארט צו דייני עלטרן הט גלושט גאט צו ליב הבן זיא אונ' ער הט
אויז דר וועלט פֿון איר זאמן נאך זיא אן אייך אוּן אל די פֿעלקר: דש פֿינפֿטי געהערן
איר צו ווישן (לא קם ב' ישראל כמשה עוד

ה נביא) דש איז טייטש ניט פֿון איז אויך געשטאנדן צו ווישן ישראל אז משה
נאך איין וואר זאגר אונ' דיא גרושי וואונדרלייכן דיא דא זיינן געשעהן אז
ער גבאָרן איז גוואָרן דא וואר גרט ליכט אין הויז אונ' אך וויא ער איז גוואָרפֿן אין
דען גרושן וואסר אבר הש"י ב"ה הט אים בשירמט פֿון אלים בייזן אונ' פֿר איז
דש הש"י ב"ה הט געטאן גרושי וואונדרלייכן דורך אים בייא פרעה דש ניט
געשעהן איז נאך אונ' ווערט ניט געשעהן ביז משיח ווערט קומן. אונ' ער איז
גוועזן דר ליזר דש דורך אים זיינן אונזרי עלטרן אויז גליזט גוואָרן פֿון מצרים מיט
גרושי וואונדרלייכן אונ' ער הט געבראכט איין ליזונג אונ' איין הייל אויך דער
וועלט אונ' קיינר ווייש ניט וואו ער איז בגראבן גוואָרן

ו דז זעקשטי ווישנשאפֿט געהערן איר צו ווישן פֿון דען אויז גאנג אונזרי
עלטרן פֿון מצרים:

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים׃

דש איז טייטש איך בין גאט דיין גאט דר דיך הט אויז גלוגן פֿון דש לאנד מצרים
פֿון הויז דיא קנעכט. דש איז דר אן פֿאנג פֿון דיא צעהן געבאט פֿון אלמעכטיגן
גאט. דר אונז אויז מצרים אויז גפֿירט הט איר קינדר ישראל געהערן אין אכט צו
נעמן דש הש"י הט אונז אויז גליזט פֿון מצרים מיט גרושי וואונדר וויא ער האט
פרעה געשלאגן מיט צעהן פלאגן אונ' דז ער פרעה הט גמאכט זיין פֿאלק אין ים
גוואָרפֿן הט. אונ' דיא ישראל זיינן גיגאנגן דורך ים טרוקן פֿוס. דרום איז בילייך
דז איר זאלט אלי צייט טאן זיין געבאט מיט גרושט ליבשאפֿט אונ' צו דינן אים גלייך
אז איין קנעכט דינט זיין הערן דז ער אים געלאזן הט פֿון זייני פֿיינד

ז דז זיבנטי ווישנשאפֿט געהערן איר צו ווישן

וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב׃

דז איז טייטש דען טאג דען דו גשטאנדן בישט פֿר דיין גאט אויף דען בערג חורב
דו זאלשט אלן ווישן צו דיין קינדר איר געהערן אלי צייט צו דענקן דז אנטפֿאנגן דיא
הייליגי וואָרהאפֿטיגי תורה פֿון אלמעכטיגן גאט אויף דען בערג סיני מיט
גרושי

גרושי וואונדר אונ' צייכן מיט גרוש פייאר אונ' פלאם אונ' גרושי שטים אז משה
רבינו הט גזאגט:

את הדברים אלה דבר יי' אל כל קהלכם בהר מתוך האש:

דז איז טייטש אונ' דיזא ריד די דאזיגי ריד דיזא גאט הט גרעט צו אל דז איין זאמלונג אויף דען בערג צו מיטן דז פייאר: דרום געהערן איר דיזא הייליגי תורה ליב צו הבן צו דענקן אלי טאג וויל איר דאך הבן אזו אנטפאנגן מיט גרוס וואונדרליכי צייכן דיזא ניט נאך אזו גוועזן זיינן אין די גאנצי וועלט אזו אונז דאך זיין דז די הייליגי תורה בלייבט אייביג אונ' אימר ניט דז זיא זעלט פר ענדרט גווארן זיין אויך ווערט זיא ניט פר ענדרט ווערן אז וויא זי הבן גזאגט אונזרי נביאים אויך אין אלמי וויא איז גשריבן אין פרק ז':

ח דיזא אכטי ווישנשאפט געהערן איר צו וויסן דען גרוסן גנאד וואז הש"י ב"ה הט געטאן צו אונזרי עלטרן דז ער זיא הט גפירט דורך דען (מדבר הגדול) וויא משה רבינו הט גזאגט

המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים:

דז איז טייטש דר דיך גפירט הט אין דען גרוסן אונ' פארכטליכן ווישטנייא דיזא ברענגיגי שלאנגן אונ' עקדים דארט קיין וואסר אונ' הש"י הט זי גפירט זעלבשט אז עז שטיט אין פסוק

ויי' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש האיר להם ללכת יומם ולילה דז איז טייטש אונ' גאט גינג פר אן ביא טאג אין איין וואלקן דז ער זיא פירט דען רעכטן וועג אונ' ביא נאכט מיט איינר פייארני זייל דש ער אינן לייכטט דז זיא זעלטן ביא טאג אונ' ביא נאכט. אונ' דער עמוד הענן איז גיגנגן פר זיא אונ' הט אמכן גלייך אל דיא בערג אונ' טאל אויך הט ער גטיט אל דיא שלאנגן דיא גרוס זיינן גוועזן אז דיא באלקן. אויך הט ער גשפייזט זיא פירציג יאר אין דען מדבר מיט דען מן פון הימל אונ' מיט פיגל. אונ' אויך אור זייא וואשר דיא זיין גפלוסן אור וועגן וואו זיא זיינן גיגאנגן. אונ' איר קליידר זיינן ניט פר פוילט גווארן פירציג יאר דז אזו איין גלייכנש איז ניט געהערט גווארן אין דיזא גאנצי וועלט דז איר קענן זעהן וויא איר זיינן אויז גקליבן גווארן פון די גאנצי וועלט צו זיינר דינשט אויף אייביג:

ט דז ניינטי ווישנשאפט איז. געהערן איר צו וויסן דז הש"י הט גיגעבן דז הייליגי לאנד צו אונזרי עלטרן דורך דען נביא יהושע דער תלמיד פון משה רבינו מיט גרושי וואונדר אונ' דז ער געטאן הט וויא ער הט צו ישראל גפירט איבר דען ירדן דען גרוסן וואסר מיט טרוקן פוס. אויך הט ער אמכן שטין די זון אונ' דיא לבנה דז ער הט קענן טיטן אל זייני פיינד. אויך וויא גאט הט פון הימל הראב גווארפן גרושי שטיין צו טיטן זייני פיינד: אונ' ער הט בצוואונגן נויין אונ' דרייסיג מלכים. אויך דיא גרושי וואונדר וואז זיינן גשעהן דורך די נביאים גדעון ושמשון:

י דיא צעהנטי געהערן איר צו וויסן דז דיא הייליגי נבואה איז ניט גוועזן ביא קיין אנדר פאלק נייארט ביא אונז ישראל גליבט פאלק דאז הש"י ב"ה האט גרעט מיט דיא נביאים אונ' הט געטאן גרושי וואונדר אויך אליה הנביא הט געטאן וויא ער דז פייאר פון הימל הט גברענגט צו פר ברענגן זיין קרבן אונ' אויך פיל

ענדרי

אנדרי וואונדר וואז גאט גטאן הט דורך אים אויך הט ער גשפאלטן דען ירדן
אונ' איז גיגנגן דורך טרוקן פוס אונ' ווא ער איז גנומן גווארן אין הימל מיט
איין פייארני רייט וואגן אונ' פייארני פפערד · אך זיין תלמיד דר נביא אלישע
הט אויך דען ירדן גשפאלטן אויך פיל וואונדר גשעהן דורך אים · אונ' זיא
האבן לעבנדיג גמאכט דיא טוטין דז אזו איין גלייכן איז ניט גוועזן · וויא
בקענן אל דיא אומות העולם אונ' האלטן אונזרי נביאים הייליג · נוא קענן
איר זעהן דש הש"י ב"ה הט אונז ליב גהאט אין אז אל דיא פעלקר אין
דר וועלט :

יא דיא איילפטי גהערן איר צו וויסן פון מלכות בית דוד דז איז דור אלך
המשיח דר איז גמאלבט גווארן פון גאט איבר כל ישראל אויף איביג
אונ' הש"י ב"ה דר הט אים גרושי וואונדר גטאן אונ' עז האט קיין מלכות
גהאט אזו איין גנאד אין גאטש אויגן ניימרט דוד המלך · אז איר זעהן דש
זיין ספר תהלים ווערט גזאגט אין דיא גאנצי וועלט אויך זיין זון שלמה
המלך איז אויך גשעהן גרושי וואונדר דז ער הט דאש ב"ה גבויאט · אונ' אויך
צו זיין זון יחזקיה דש סנחריב דר קיניג פון אשור איז גקומן מיט איין גרוש
מחנה אין צו נעמן ירושלים · אונ' הש"י האט גשיקט איין מלאך אונ' האט
טיטן אל זיין מחנה : אונ' לעתיד לבא ווערט דוד המלך ווידר איין
הערשאפט האבן איבר דיא ישראל אז וויא דר נביא ירמי' אונ' יחזקאל הט
גזאגט (ודוד עבדי נשיא להם) דש איז טייטש אונ' איין קנעכט דוד ווערט
זיין איין הער צו ישראל :

יב דיא צוועלפטי וויסנשאפט גהערן איר צו וויסן פון דען הייליגן הויז
דז איז גוועזן דז בית המקדש וואז שלמה המלך הט גבויאט די גרושי
וואונדרליכי זאכן וואז גשעהן זיינן אין בית המקדש : אז איר גפינדן אין
ספר מלכים :

וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד יי על הבית ויכרעו אפים ארצה :

דז איז טייטש אל דיא קינדר ישראל ווארן זעהן דאש פייאר נידרן פון הימל
אונ' דיא עהר פון גאט ווער פול דז הויז אונ' זיא קניאן אונ' פאלן אויף דר
ערדי · אונ' אויך דיא גרושי וואונדר וואז עז גשעהן איז ווען כל ישראל זיינן
גקומן אם ימים טובים דהיינו פסח שבועות סוכות אין בית המקדש די
ניא נאך אזו גשעהן זיינן אין דיא גאנצי וועלט · דרום גהערן איר צו האלטן
דש הש"י ווערט אונז ווידר וויזן זיין ליבשאפט דורך משיח אונ' אליה הנביא ·
אונ' ווערט אונז בויאן איין בית המקדש דז עז ווערט בלייבן אין איביקייט :
אז וויא גזאגט הט דר נביא מיכה :

והיה באחרית הימים יהיה הר בית יי נכון בראש ההרים כי מציון תצא תורה
וגו' :

יג דז דרייצעהנטי וויסנשאפט גהערן איר אויך נעמן אייך פר שטאנד
דז הייליקייט פון דען כהן גדול דר איז גקליבן גווארן פון אל די כהנים
דיא צדיקים · אונ' עז הט קיינר ניט בידרפט צו קומן אין בית המקדש ניימרט
דר כהן גדול אם יום הכיפורים · אונ' דיא גרושי וואונדר וואז זיין גשעהן דר

כהן גדול ווען ער איז דרינן געוועזן אויך ווען ער איז ארויז גיגאנגן פון בית המקדש: אז ווי דער פייטן זאגט

כְּדְמוּת הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן מַרְאֵה הַכֹּהֵן:

דיז אייגנטייטש אז די גשטאלט איין רעגן בויגן דער זיך ווייזט אין וואלקן אזו איז געוועזן דאש גשטאלט פון דעם כהן גדול ווען ער איז ארויז דען בית המקדש גיגאנגן. אויך טייטש אין דער גמרא אונ' אויך אין יומא פון די וואנדר וואז געשעהן איז שמעון הצדיק דער כהן גדול מיט אלכסנדרוס מוקדון. אונ' ווייל מיר זעהן דאש עז איז ניט גשעהן אזו איין גלייכנש. אזו זאגן מיר זאגן דאש הש"י ווערט אונז ווידר ווייזן גרושי וואונדר אונ' ווערט אונז ווידר קעמן מיט ליבשאפט:

יד די פירצעהנטי ווייזט שטראפט געהערן מיר צו ווישן זונן ט' דאש בית המקדש איז פר שטערט געווארן פון וועגן אונזרי עוונות גרושי זינד. די האט הש"י ב"ה גרעכנט אן דעם ערשטן נבוכד נצר דאש ער נאך פון זיין זין גקווען אונ' איז גלופן אין וואלד צווישן חיות זיבן יאהר. אונ' הש"י ב"ה האט איך גהיט די דיא חיות זעלטן איין ניקש טאן ביז דיא זיבן יאהר וואר אויז. אונ' ער איז ווידר גקווען צו זיין אפגנטליכן פר שטאנד אונ' איז ווידר איין אלך געווארן אונ' האט בקענט זיין גרושי זינד: אז שטיט אין דניאל

מְשַׁבַּח וּמְרוֹמֵם וּמְהַדַּר לְמֶלֶךְ שְׁמַיָּא דִּי כָל מַעֲבָדוֹהִי קְשׁוֹט וְאֹרְחָתֵהּ דִּין וְדִי מַהְלְכִין בְּגֵוָה יָכִיל לְהַשְׁפָּלָה:

די איז טייטש לוב אונ' דר היך אונ' בישין צו דען קיניג פון דעם הימל. די אן זייני ווערק זיינן ווארהייט אונ' זייני שטייג גרעכט. אונ' דיא דא גין אין האפרקייט דיא קאן ער נידריג מאכן: אויך צו זיין זון בלשצר דא ער האט דיא כלים פון בית המקדש גנומן צו טרינקן דרויז אונ' פון הימל איז ארויז גקווען איין שטיק האנד. אונ' האט אויף גשריבן דאש די קיניגרייך פון בבל ווערט פר לארן ווערן אונ' דער אלך פון פרס ווערט אב נעמן דאש גאנצי לאנד אין זיינר האנד:

טו די פונפצעהנטי ווייזט שטראפט געהערן מיר צו ווישן דאז צעהן שבטים זיינן פר טריבן געווארן הינטער מאבטיין דורך דיא קריגן פון אשור: אז ווא שטיט אין מלכים אויך בלייגן איין טייל פון אומות העולם די עז זיינן פיל פון דיא שבטים דיא האבן איר קיניגרייך אז: אויך טרייבן פיל ספרים דר פון. אבר שבט יהודה אונ' בנימן אונ' פיל כהנים אונ' לוים זיינן פר טריבן געווארן אין בבל דורך דען אלך נבוכד נצר אונ' אין זיבנציג יאהר זיינן זיא ווידר גקווען אין ארץ ישראל. אונ' זיינן געזעסן אנדר אז פיר הונדרט יאהר. אונ' ווייל זיא האבן געהאט דיא גרושי זינד פון קנאה ושנאה דאז דורך דען איז פר גאסן געווארן פיל בלוט אזו איז ווידר פר שטערט געווארן דורך טיטוס הרשע. אונ' זיינן פר שטרייט געווארן אין דיא גאלות וועלט ביז הש"י ווערט שיקן אונז אלך המשיח אונ' אליה הנביא דיא ווען אונז אויז לייזן אין דאז איביגליכי לעבונג ווי דיא הייליגי נביאים האבן גזאגט:

זאלט אל וואז דר הייליגי זוהר שרייבט אין פוסקים ווען איין פרויא די ניט רעכט הלט דיא טעג פון נדה אונ' דיא טעג ווען זיא וייס אן ליגט אויך ווען זיא זיך טובֿל איז אייער דיא צייט איז דיא זעלביגי איז גורם דאז איירי קינדר שטארבן אורבליצלונג הש"י זעלט שואר ישראל זיין אונ' זונשטן דען גרושן שטרף וואז זיא ווערט ליידן אי"ך יענר וועלט ווען זיא קיין תשובה האט געטאן: נו זיך שטיט אין ספר שני לוחות הברית פון וועגן דען זוהר דאז אזו וואל דיא עבֿירה איז גרוש ווען זי זיך טובֿל איז פר איירי צייט אזו איז עבן די גרושי זינד ווען זיא זיי ניט טובֿל איז אן איירי צייט אוב זיא עז טוט פון וועגן דז זיא לענק איט אירן אוי האט. אדר זונשטן איירי גדאנקן דש ער זעלט איר קאפן קליידר אונ' וואז ז בגערט צו קאפן דיא זעלביגי זיינן פיל ביז גורם אום ווילן איירי זינד. אונ' חכמים שרייבן דאז אזו וואל ווען זיא נדה איז דאז זיא ניט דארף עשן איט ר אמן פון איין טישל אזו אויך דארף זיא ניט עשן איט אירן אמן ווען זיא ווי גליגט האט. אונ' מיטלכי פרואי פרויא גהער זיך צו היטן וואז איגליך איז. שטיט אין שני לוחות הברית דיא וייבר דיא אין קינד בעט זיינן אונ' עשן טריקן זונדר ברכה גלייך אז דיא בהאות זיא טואן ניט רעכט ייארט זיא גה אין גדאנקן צו האבן מיטלכי ברכה בזונדר אונ' צו געבן איין לוב צו הש"י ב"ה ד ער זיא האט בשיראט פון טויט צו דען לעבן:

חלה

דז געהערט איר געוארנט זיין צו נעאן חלה אונ' גדאנקן צו האבן דאז די זינד פון חוה זעלטן פר געבן זיין אום ווילן דז זיא האט אבן טיטן אדם הראשון. דר איז געוועזן הייליג דען ער איז בשאפן געווארן פון דיא הייליגי ארד פון בית המקדש. אונ' וויל חוה האט ניט געוארט ביז דער הייליגי שבת איז גקואן. דרום זעלט איר איילונדרט אוי ערב שבת נעאן חלה דז איז אויך איין ראז אין דז ווארט חלה דאז איז (נטריקון חוה לא המתינה) דאז איז טייטש חוה האט ניט געוארט ביז דער הייליגי שבת ווערט קואן אונ' האט גזינדיגט אי שבת איז גקואן. אונ' דעשט וועגן איז גשטארבן אדם הראשון דער איז געוועזן דיא חוה פון דער וועלט. דרום געהערט איר איילונדרט געווארנט צו זיין צו נעאחלה איט גוטי גדאנקן:

הדלקת נר

דאז איז שבת צו לעכט צינדן געהערט איר שטארק געווארנט זיין אונ' אן גריטין פאר שבת בפרט דיא זעלביגן דיא דא וואנן אויך דיא ישובים. אונ' אין גדאנקן געהערט איר צו האבן ווידא עז שטיט געשריבן אין פיל ספרים אונ' אויך איז אין זעקשטן פרק.

בוא

ווען איר שרייבן פון וועגן דען הייליגן שבת דא איר זאלט אטלטוג אין אכט נעאן אין צו האלטן. איר קענט עז זעהן אין איין טייל ספרים אוי דינים דיא דא געהערן צו דען הייליגן שבת: אונ' עז זיינן איין טייל דיא דא וואנן אויך דיא ישובים דיא קיין גאטש פארכט האבן אונ'

לאזן

ערבֿטן אם ה[...]ן שבת אונ׳ בעו״ה פֿר אכֿטן דען הייליגן טאג פֿון
[..]גן דיא עבֿירה זיין גוועזן גרושי גזירות אונ׳ צרות וויא עז שטיט דר פֿון
אין פֿיל ספֿרים. אוי לנו כי חטאנו דאז איר ניט וועלן בעסר ווערן אין דען
שווערן ביטרן גלות דרום וויל איך היר דר מאנן איטליכֿי פֿרומי פֿרויא דיא
בגערט דאז זיא נטאה זעלט אין ג״ע אונ׳ איך צו פֿר וואַרטן אויך דאז
איביגליכֿי היילך זעלט וואל אין אכֿט נעמן דען הייליגן שבת אין אלר
געלעגנהייט דאז גאט זעלט אונז באלד אויז לזן אויז דען שווערן גלות
דורך משיח בן דוד אונ׳ אליהו הנביא :
אמן ·

דיא תחינה זאגט מאן אבינט אונ׳ מורגן :

דו הערר אין דיין געוואלט גאט יתברך בפֿעל איך מיין נשמה אונ׳ מיין לייב
גקוואי איך ביט דיך גאט יתברך דוא דער בארמהערציג ביסט דיין הייליגן
אינן ליגן נאמן גיב מיר געזונטהייט אין אלי מיינה גלידרן אונ׳ בהיט מיך פֿר בייזי
אונ׳ וואוּנד אונ פֿר בייזיגידנקן אונ׳ פֿר קרנקהייטין אונ׳ פֿר בייזי געשיכֿט אונ׳ פֿר
בייזי שעות אונ׳ ביהיט מיך פֿר לנגי קרנקהייט אונ׳ דאז איך ניט עובר ובוטל
פֿווערד פֿר מיינם מאן אונ׳ פֿר גיב מיר מיינר זינד דיא ליידר פֿיל זיינין אונ׳ זייא
איר אוחל דאז איך דיך פֿר מכֿט האב דא איך דיא זינד גיטאן האב אונ׳ זייא
איר אוחל איט דיין דער בראוגג דיא פֿון זיינן אביר ניט איט יסורים ואודר
איט קרנקהייט אביר וואש דו גאלשט אויך איך שיקן וואלשט פֿון וועגן מיינה
זינד אויך דען אום דאש ביט איך דיין הייליגן נאמן גאט יתברך וועלן
איך זאל שיידן פֿון דען עולם דא ביט איך דיינן הייליגן נאמן לאז איך
קיין הערטי מיתה נעמן קיין פֿר לקטי מיתה לאז איך איט וואל בדאכֿטין
זין אונ׳ איט ווין שטארבין דאז איך קאן רייאן אויך מיינה זינד האבן אונ׳ דאש איך
קאן אהרהר בתשובה זיין אין מיינם הערצן אויך מיינה זינד דאז איך קאן
פֿאר ווידי זאגין פֿר מיינם ענד אונ׳ דז איך קאנן פֿאר לוואת טאן פֿר מיינם
ענד אונ׳ דאש איך דיא לייט פֿאר קאן אתוודה ביטן אונ׳ אין אויך קאן פֿאר
אוחל זיין אונ׳ בהיט איך פֿר חיבוט הקבר אונ׳ פֿר דען גיהנם אונ׳ גיב איר
מיין טייל אין גן עדן דאש דען צדיקים ביהלטין איז אים עולם הבא אונ׳
אנטפֿנג איין תפֿילה אונ׳ איין תחינה דען דוא ביסט דער דא אנטפֿנגט דיא
תפֿילה אונ׳ תחינה גלובט ביסט דא גאט דער מיינט פֿאשט דיא תפֿילות
פֿון ישראל אמן :

32